

Gemeente Rotterdam
Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Sociaal-wetenschappelijke Afdeling

Koopkrachtonderzoek

Effecten van landelijke en lokale bezuinigingsmaatregelen
op de koopkracht van huishoudens met een
minimuminkomen in Rotterdam in 2012

Fase 1

Inhoud

1.	Inleiding	5
1.1	Achtergrond van het onderzoek	5
1.2	De bezuinigingsmaatregelen	6
1.3	Methode van onderzoek	7
1.4	De definitie van koopkracht	8
1.5	Overzichtstabellen	8
	1. WWB-uitkering, 23-64 jaar (100% sociaal minimum < 5 jaar)	8
	2. WWB-uitkering, 23-64 jaar (100% sociaal minimum >= 5 jaar)	9
	3. AOW (100% sociaal minimum, AOW-norm)	9
	4. Niet-bijstandsuitkering (100% sociaal minimum < 5 jaar)	10
	5. Niet-bijstandsuitkering (100% sociaal minimum >= 5 jaar)	10
	6. Werkend (100% wettelijk minimumloon), 3 dagen kinderopvang per kind	11
	7. Niet-bijstandsuitkering (110% sociaal minimum)	11
	8. AOW en aanvullend pensioen (110% sociaal minimum, AOW-norm)	12
	9. Werkend (110% wettelijk minimumloon), 3 dagen kinderopvang per kind	12
	10. Niet-bijstandsuitkering (120% sociaal minimum)	13
	11. AOW en aanvullend pensioen (120% sociaal minimum, AOW-norm)	13
	12. Werkend (120% wettelijk minimumloon, 3 dagen kinderopvang per kind)	14
	13. WWB-uitkering voor alleenstaande ouders met maximale bijverdienste (1.440 euro per jaar) met minimaal één kind jonger dan vijf jaar	14
1.6	Zelfstandige koopkrachteffecten van de ingrepen in de gemeentelijke toeslagen	
	14. Koopkrachteffect van het afschaffen van de Toeslag 65+ voor 65+-huishoudens met een inkomen op 100%, 110% en 120% van het sociale minimum (AOW-norm)	15
	15. Koopkrachteffect van de verlaging met 15% van de Langdurigheidstoeslag bij huishoudens met een WWB- of niet-bijstandsuitkering op 100% van het soc. Minimum	15
	16. Koopkrachteffect van het wegvallen van de gemeentelijke toeslag voor kinderen van 4 tot 18 jaar door de beperking van de doelgroep van 120% WML naar 110% van het sociale minimum voor huishoudens met een inkomen op 120% van het sociale minimum (uitkering)	16
	17. Koopkrachteffect van het wegvallen van de gemeentelijke toeslag voor kinderen van 4 tot 18 jaar door de beperking van de doelgroep van 120% WML naar 110% van het sociale minimum voor huishoudens met een inkomen op 120% van het sociale minimum (werkend)	16
1.7	Gevolgen van de wijziging van de partnergerelateerde inkomenstoets naar huishoudensgerelateerde inkomenstoets	
	18. WWB, 23-65 jaar, thuiswonend meerderjarig kind (22 jaar of ouder) in de bijstand	17
1.8	Bezuinigingsvoorstellen gemeentelijk toeslagen- en verlagingenbeleid	
	19. WWB, 23-65 jaar, woningdelend	18
1.9	Samenvatting	18
1.10	Conclusies	21
BIJLAGEN:	I - Samenvattende overzichten	23
	II - Verantwoording van de berekeningen	27
	III - Onderzoeksopzet koopkrachtonderzoek	37

1. Inleiding

De Sociaal-wetenschappelijke Afdeling van SoZaWe Rotterdam is gevraagd de effecten van de aangekondigde landelijke en lokale bezuinigingsmaatregelen op diverse inkomensondersteunende voorzieningen op de koopkracht van de huishoudens met een minimuminkomen voor 2012 door te rekenen. In deze notitie worden de resultaten van deze doorrekening gepresenteerd.

1.1 Achtergrond van het onderzoek

In de nota “Rotterdamse armoedebestrijding 2011-2014” worden bezuinigingen aangekondigd op de uitgaven aan inkomensondersteunende voorzieningen in het kader van het Rotterdamse armoedebeleid. Dit, naast aangekondigde bezuinigingen op het armoedebeleid en de bijstandsuitkeringen van rijkswege, heeft de vraag opgeroepen wat de precieze gevolgen van deze maatregelen zijn voor de koopkracht van de huishoudens met een laag inkomen in de stad. De voorliggende rapportage is het verslag van de eerste fase van het onderzoek naar de effecten van landelijke en lokale bezuinigingsmaatregelen op de koopkracht van huishoudens met een minimuminkomen in Rotterdam in 2012. Het onderzoek is verricht in opdracht de gemeente Rotterdam, en maakt deel uit van een koopkrachtonderzoek in twee fasen:

- Fase 1: een modelmatig onderzoek, waarin de effecten van de diverse bezuinigingsmaatregelen voor diverse relevante huishoudentypen met een inkomen op of net boven het sociaal minimum worden doorgerekend. De resultaten van dit onderzoek zullen medio september in concept worden gepresenteerd;
- Fase 2: de nulmeting voor een meerjarig panelonderzoek onder een representatieve groep huishoudens met een inkomen op of rond het sociaal minimum, waarin een koopkrachtmeting onderdeel uitmaakt van een breder onderzoek naar de sociale positie van de minimahuishoudens. De resultaten van dit onderzoek zullen in december 2011 worden gepresenteerd.¹

Voor de aanpak in twee fasen is gekozen omdat veel (aangekondigde) bezuinigingsmaatregelen pas in 2012 in werking treden. Met behulp van het modelmatige onderzoek in de eerste fase kunnen de effecten van deze maatregelen worden voorspeld, en kan worden voldaan aan het in de motie ‘koopkrachtonderzoek’ vastgelegde opdracht om de onderzoeksgegevens mee te kunnen nemen in de Begrotingsbehandeling voor 2012.² Door daarnaast vóór het

¹ Zie voor de opzet van het onderzoek: SoZaWe/SWA Rotterdam, *Onderzoeksopzet 'Effecten van landelijke en lokale bezuinigingsmaatregelen op de koopkracht van huishoudens met een minimuminkomen in Rotterdam*, augustus 2011

² PvdA Rotterdam, *Motie 'Koopkrachtonderzoek'*, 30 juni 2011

einde van het jaar een eerste meting van een panelonderzoek uit te voeren, wordt een solide basis geschapen om in de komende jaren de effecten van het beleid op het inkomen en andere aspecten van de sociale positie van de minimahuishoudens middels empirisch onderzoek vast te stellen.

Bij deze modelmatige doorrekening van de koopkrachteffecten van de diverse maatregelen moet worden aangetekend dat de gepresenteerde cijfers een trend weergeven, en niet te absoluut worden genomen. In de werkelijkheid is inkomen, omvang en gebruik van inkomensondersteuning en uiteindelijke koopkracht afhankelijk van velerlei factoren, en kan deze sterk verschillen per huishouden. Zo kunnen huishoudens onder meer in aanmerking komen voor incidentele inkomensondersteuning in het kader van de Bijzondere Bijstand, de Tegemoetkoming ouders van thuiswonende gehandicapte kinderen (TOG), allerlei voorzieningen bij een chronische ziekte, handicap of beperking, vergoeding van re-integratiekosten of overbruggingstoelagen bij een plotselinge daling van het inkomen. Vanwege de specificiteit hiervan kunnen dergelijke voorzieningen niet in de doorrekening worden meegenomen. Aan dergelijke voorzieningen kan wel aandacht worden besteed in de tweede fase van het onderzoek.

1.2 De bezuinigingsmaatregelen

De aangekondigde bezuinigingsmaatregelen kunnen ruwweg worden opgedeeld in enerzijds maatregelen die de doelgroep van het armoedebeleid moeten beperken (het terugbrengen van de inkomensgrens van 120% van het wettelijk minimumloon naar 110% van het sociaal minimum voor de categoriale regelingen in de Bijzondere Bijstand), anderzijds maatregelen die de hoogte van de inkomensondersteunende voorzieningen terugbrengen. Dit laatste kan gebeuren door het verlagen van een vergoeding (bijvoorbeeld de Kindertoelage of de Langdurigheidstoelage) of het niet meer vergoeden van de eigen bijdrage, zoals bij de kinderopvang). Beide categorieën hebben invloed op de koopkracht van huishoudens, maar op een verschillende manier. Maatregelen in de eerste categorie betekenen dat huishoudens die nu een inkomen hebben tussen de 110% van het sociaal minimum en 120% van het Wettelijk Minimumloon (WML) geen recht meer hebben op categoriale regelingen in het kader van de Bijzondere Bijstand en voorzieningen als de Rotterdampas. In Rotterdam gaat het naar schatting om rond de 15 duizend huishoudens, ofwel bijna een kwart van het aantal huishoudens dat behoort tot de huidige doelgroep van het armoedebeleid (huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon).³ Dit wil overigens niet zeggen dat al deze huishoudens door de maatregelen worden getroffen: niet alle rechthebbenden maken ook gebruik van de diverse voorzieningen.

³ Cijfers uit 2008 op basis van het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO) van het CBS, bewerkt door het COS.

1.3 Methode van onderzoek

Dit deelonderzoek biedt een modelmatige doorrekening van de effecten van de (voorgenomen) beleidsmaatregelen op de koopkracht van enkele relevante huishoudenstypen op verschillende inkomensniveaus en met verschillende inkomensbronnen. Wat betreft inkomensbronnen is de koopkrachtontwikkeling gemeten van huishoudens met een WWB- of WIJ-uitkering, huishoudens met een andere uitkering (WW of arbeidsongeschiktheidsuitkering), huishoudens met een inkomen uit AOW en een eventueel aanvullend pensioen en huishoudens met een inkomen uit betaalde arbeid. Voor al deze inkomensbronnen is de koopkrachtontwikkeling berekend op de volgende inkomensniveaus: 100%, 110% en 120% van het referentieminimumloon (ofwel: de toepasselijke bijstandsnorm) voor de uitkeringsgerechtigden en AOW-gerechtigden, en 100%, 110% en 120% van het wettelijk minimumloon voor de werkenden. Voor al deze groepen is de koopkrachtontwikkeling berekend voor de volgende huishoudenstypen:

- Alleenstaande < 65 jaar;
- Paar zonder kinderen < 65 jaar;
- Eenoudergezin met 1 kind < 5 jaar;
- Eenoudergezin met 2 kinderen, < 5 jaar en 5-12 jaar;
- Eenoudergezin met 2 kinderen, 5-12 jaar en 13-18 jaar;
- Tweeoudergezin met 1 kind < 5 jaar;
- Tweeoudergezin met 2 kinderen, < 5 jaar en 5-12 jaar;
- Tweeoudergezin met 2 kinderen, 5-12 jaar en 13-18 jaar;
- Alleenstaand 65+;
- Paar zonder kinderen 65+.

Bij het berekenen van koopkrachtmodellen is noodgedwongen uitgegaan van bepaalde aannames. De aannames die in de modellen zijn verwerkt, worden verantwoord in de bijlage.

De doorrekening van de effecten van landelijke bezuinigingmaatregelen is gebaseerd op het doorrekeningsmodel van het Centraal Planbureau (CPB) dat is gebruikt voor het opstellen van de macro-economische verkenning op basis van de miljardennota 2012.⁴ Naar aanleiding van wijzigingen in de beleidsvoornemens na de Algemene Beschouwingen zijn in het model enkele wijzigingen aangebracht in de berekening van de zorgtoeslag en de kinderbijslag. Daarnaast zijn de huurtoeslag en de gemeentelijke toeslagen in het model verwerkt. Ook hiervoor wordt verwezen naar de verantwoording van de berekeningsmethodiek in de bijlage. Bij de doorrekeningen moet met nadruk worden opgemerkt dat het om een modelmatig onderzoek gaat, waarbij verschillende aannames moeten worden gedaan. Om bijvoorbeeld de effecten van de ingrepen in de huurtoeslag te kunnen berekenen, moet worden uitgegaan van een bepaalde huursom. Een hogere of lagere huur dan deze aangenomen som, betekent in de werkelijkheid ook een ander koopkrachteffect.

⁴ Het rekenprogramma Microtax is beschikbaar op cpb.nl/cijfer/het-microtax-programma-mev-2012

1.4 De definitie van koopkracht

Analoog aan de definities van het Centraal Planbureau en het NIBUD wordt de koopkrachtontwikkeling afgeleid van de ontwikkeling van het besteedbaar inkomen plus inkomenstoelagen van een huishouden in 2011 en 2012. Het besteedbaar inkomen is het resultaat van het netto jaarinkomen (inclusief vakantietoeslag), minus uitgaven aan ziektekostenverzekering, plus landelijke en gemeentelijke toeslagen. Door het besteedbare inkomen te vergelijken over deze twee jaar, en de inkomensontwikkeling in 2012 te corrigeren voor inflatie (het CPB prognosticeert een inflatiecijfer van 2% voor 2012), komen we tot een procentuele koopkrachtontwikkeling.

1.5 Overzichtstabellen

In de navolgende tabellen bieden we een samenvattend overzicht van de koopkrachtontwikkeling van de in de berekening betrokken huishoudentypen. In de tabellen wordt het besteedbaar jaarinkomen in 2011 en 2012 weergegeven, alsmede de ontwikkeling in euro's en de ontwikkeling in koopkracht, rekening houdend met de geprognosticeerde inflatie in 2012. Het is mogelijk dat een huishouden er in reëel inkomen op vooruitgaat, maar er door de inflatiecorrectie van 2% toch sprake is van een dalende koopkracht. Een voorbeeld van de gehele berekening per huishoudentype is terug te vinden in de bijlage.

1. WWB-uitkering, 23-64 jaar (100% sociaal minimum < 5 jr) *

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 11.741	€ 11.830	€ 89	-1,3%
Paar zonder kinderen	€ 17.722	€ 17.648	-€ 74	-2,4%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 17.824	€ 17.861	€ 37	-1,8%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 19.352	€ 19.359	€ 7	-2,0%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 19.951	€ 19.962	€ 11	-1,9%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 19.709	€ 19.610	-€ 99	-2,5%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 21.237	€ 21.108	-€ 129	-2,6%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 21.836	€ 21.711	-€ 125	-2,6%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,1%

*) Deze huishoudens hebben geen recht op een Langdurigheidstoeslag; de verlaging van de toeslag is in deze cijfers dus niet meegenomen.

Toelichting:

Bijstandsgerechtigden zonder Langdurigheidstoeslag gaan er in 2012 gemiddeld rond de 2% in koopkracht op achteruit. Alleenstaanden gaan er ruim een procent op achteruit. Voor alleenstaande ouders bedraagt dit rond de twee procent, voor kinderloze paren en tweeoudergezinnen rond 2,5 procent.

2. WWB-uitkering 23-64 jaar (100% sociaal minimum >=5 jr) *

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 12.082	€ 12.155	€ 73	-1,7%
Paar zonder kinderen	€ 18.208	€ 18.112	-€ 96	-2,8%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 18.260	€ 18.232	-€ 28	-2,2%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 19.788	€ 19.730	-€ 58	-2,3%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 20.387	€ 20.333	-€ 54	-2,3%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 20.195	€ 20.023	-€ 172	-2,8%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 21.723	€ 21.521	-€ 202	-2,9%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 22.322	€ 22.124	-€ 198	-2,9%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,5%

*) Deze huishoudens ontvangen een Langdurigheidstoelage; de verlaging van de toeslag is in deze cijfers meegenomen.

Toelichting:

Door de voorgenomen verlaging van de Langdurigheidstoelage leveren huishoudens die langdurig van een bijstandsuitkering leven gemiddeld 0,4% procent meer koopkracht in dan vergelijkbare huishoudens zonder Langdurigheidstoelage.

3. AOW (100% sociaal minimum, AOW-norm)

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand 65+				
Bij volledige AOW	€ 13.990	€ 13.881	-€ 109	-2,8%
Bij onvolledige AOW en aanvullende Aio-uitkering	€ 13.990	€ 13.510	-€ 480	-5,4%
Paar zonder kinderen 65+				
Bij onvolledige AOW en aanvullende Aio-uitkering	€ 19.313	€ 18.535	-€ 778	-5,9%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				
Bij volledige AOW				-2,5%
Bij onvolledige AOW en aanvullende Aio-uitkering				-5,6%

Toelichting:

Door de voorgenomen afschaffing van de toeslag 65+ verliezen 65+-huishoudens met een inkomen tot 120% WML 200 euro op jaarbasis aan gemeentelijke toeslagen. Dit betekent al rond 1,2 procent koopkrachtverlies. In samenspel met de andere maatregelen levert dit in totaal rond de anderhalf procent koopkrachtverlies op voor huishoudens met uitsluitend een AOW zonder aanvullend pensioen. Doordat het in de bedoeling ligt de MKOB (Mogelijkheid Koopkrachttegemoeetkoming Oudere

Belastingplichtigen) in het kader van de inkomensvoets voor bijstandsverstrekking vanaf 2012 als middel te gaan beschouwen, loopt het koopkrachtverlies voor huishoudens met een onvolledige AOW en een aanvullende uitkering in het kader van de Aio, in samenspel met de andere bezuinigingsmaatregelen op tot boven de 5%.

4. Niet-bijstandsuitkering (100% sociaal minimum < 5 jr) *

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 12.386	€ 12.526	€ 140	-0,9%
Paar zonder kinderen	€ 17.982	€ 17.913	-€ 69	-2,4%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 18.005	€ 18.129	€ 124	-1,5%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 19.533	€ 19.627	€ 94	-1,7%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 20.132	€ 20.230	€ 98	-1,7%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 19.969	€ 19.926	-€ 43	-2,5%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 21.497	€ 21.424	-€ 73	-2,6%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 22.096	€ 22.027	-€ 69	-2,5%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,0%

*) Deze huishoudens hebben geen recht op een langdurigheidstoelage; de verlaging van de toeslag is in deze cijfers dus niet meegenomen.

Toelichting:

Huishoudens met een niet-bijstandsuitkering (WW of WAO/WIA) zonder Langdurigheidstoelage leveren in 2012 gemiddeld 2% van hun koopkracht in. Alleenstaanden leveren circa één procent aan koopkracht in. Voor eenoudergezinnen bedraagt het verlies rond anderhalf procent, voor paren met of zonder kinderen rond tweeëneenhalf procent.

5. Niet-bijstandsuitkering (100% sociaal minimum >=5 jr) *

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 12.727	€ 12.816	€ 89	-1,3%
Paar zonder kinderen	€ 18.468	€ 18.326	-€ 142	-2,8%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 18.441	€ 18.465	€ 24	-1,9%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 19.969	€ 19.963	-€ 6	-2,0%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 20.568	€ 20.566	-€ 2	-2,0%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 20.455	€ 20.288	-€ 167	-2,8%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 21.983	€ 21.786	-€ 197	-2,9%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 22.582	€ 22.389	-€ 193	-2,8%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,3%

*) Deze huishoudens ontvangen een Langdurigheidstoelage; de verlaging van de toeslag is in deze cijfers meegenomen.

Toelichting:

Huishoudens met een niet-bijstandsuitkering die vijf jaar of langer afhankelijk zijn van het sociaal minimum, gaan er door de verlaging van de Langdurigheidstoeslag gemiddeld 0,3 procent meer op achteruit dan uitkeringsgerechtigden zonder Langdurigheidstoeslag. Voor alleenstaanden betekent dit een koopkrachtverlies van ruim een procent, voor eenoudergezinnen rond twee procent, voor paren rond de drie procent.

6. Werkend, (100% wettelijk minimumloon), 3 dagen kinderopvang per kind

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 15.981	€ 16.174	€ 193	-0,8%
Paar zonder kinderen	€ 18.992	€ 18.810	-€ 182	-2,9%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 21.946	€ 22.087	€ 141	-1,2%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 23.474	€ 23.560	€ 86	-1,5%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 24.073	€ 24.173	€ 100	-1,4%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 20.979	€ 20.745	-€ 234	-2,9%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 22.507	€ 22.220	-€ 287	-3,1%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 23.106	€ 22.832	-€ 274	-3,0%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,1%

Toelichting:

Werkenden met een minimumloon gaan er gemiddeld rond de 2% op achteruit. Alleenstaande gaan er rond één procent op achteruit. Alleenstaande ouders ruim één procent, en paren rond de drie procent. De wat grotere achteruitgang bij de paren met of zonder kinderen is met name het gevolg van de stapeling van de ingrepen in de huurtoeslag en in de kinderopvangtoeslag.

7. Niet-bijstandsuitkering (110% sociaal minimum)

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 12.829	€ 12.947	€ 118	-1,1%
Paar zonder kinderen	€ 18.988	€ 18.907	-€ 81	-2,4%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 18.969	€ 19.046	€ 77	-1,6%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 20.497	€ 20.544	€ 47	-1,8%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 21.096	€ 21.147	€ 51	-1,8%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 20.975	€ 20.868	-€ 107	-2,5%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 22.503	€ 22.366	-€ 137	-2,6%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 23.102	€ 22.969	-€ 133	-2,6%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-1,9%

Toelichting:

Huishoudens met een niet-bijstandsuitkering op 110% van het sociale minimum gaan er in 2012 gemiddeld rond de twee procent op achteruit. Alleenstaanden verliezen rond de één procent, alleenstaande ouders rond de anderhalf procent van hun koopkracht. Paren gaan er rond de tweeëneenhalf procent op achteruit. Het grotere koopkrachtverlies van de paren wordt met name veroorzaakt door ingrepen in de huurtoeslag.

8. AOW en aanvullend pensioen (110% sociaal minimum, AOW-norm)

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand 65+	€ 16.535	€ 16.459	-€ 76	-2,4%
Paar zonder kinderen 65+	€ 20.035	€ 19.925	-€ 110	-2,5%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,4%

Toelichting:

Huishoudens met een AOW en een aanvullend pensioen op 110% van het sociaal minimum gaan er rond de 2,5% op achteruit. Ruim 1% van de achteruitgang wordt veroorzaakt door het afschaffen van de gemeentelijke toeslag 65+.

9. Werkend (110% wettelijk minimumloon), 3 dagen kinderopvang per kind

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 17.051	€ 17.226	€ 175	-1,0%
Paar zonder kinderen	€ 20.413	€ 20.386	-€ 27	-2,1%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 23.079	€ 23.239	€ 160	-1,3%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 24.607	€ 24.712	€ 105	-1,6%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 25.206	€ 25.325	€ 119	-1,5%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 22.400	€ 22.321	-€ 79	-2,3%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 23.928	€ 23.796	-€ 132	-2,5%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 24.527	€ 24.408	-€ 119	-2,5%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-1,9%

Toelichting:

Werkenden met een inkomen op 110% van het minimumloon verliezen in 2012 gemiddeld rond twee procent van hun koopkracht. Voor alleenstaanden bedraagt de achteruitgang één procent, voor eenoudergezinnen rond de anderhalf procent. Tweeoudergezinnen verliezen rond de 2,5%.

10. Niet-bijstandsuitkering (120% sociaal minimum)

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 13.736	€ 13.870	€ 134	-1,0%
Paar zonder kinderen	€ 19.800	€ 19.735	-€ 65	-2,3%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 19.789	€ 19.758	-€ 31	-2,2%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 21.317	€ 21.131	-€ 186	-2,9%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 21.916	€ 21.684	-€ 232	-3,0%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 21.787	€ 21.572	-€ 215	-3,0%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 23.308	€ 22.978	-€ 330	-3,4%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 23.914	€ 23.498	-€ 416	-3,7%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,5%

Toelichting:

Huishoudens met een niet-bijstandsuitkering op 120% van het sociaal minimum gaan er gemiddeld tweeënehalf procent op achteruit. Alleenstaanden leveren één procent in, terwijl paren zonder kinderen rond de 2% inleveren. Huishoudens met kinderen gaan er het meest op achteruit door een stapeling van effecten van ingrepen in de huurtoeslag en het wegvallen van de gemeentelijke kindertoelage, als gevolg van het terugbrengen van de doelgroep voor deze regeling van 120% WML naar 110% van het sociaal minimum. Tweeoudergezinnen lijden hierdoor een koopkrachtverlies van ruim 3%. Door het oplopen van de kindertoelage per kind en leeftijd van het kind, stijgt het koopkrachtverlies bij meer en oudere kinderen.

11. AOW en aanvullend pensioen (120% sociaal minimum, AOW-norm)

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand 65+	€ 17.579	€ 17.519	-€ 60	-2,3%
Paar zonder kinderen 65+	€ 21.349	€ 21.261	-€ 88	-2,4%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,3%

Toelichting:

65-plushuishoudens met een AOW en aanvullend pensioen op 120% van het sociaal minimum gaan er rond de 2% in koopkracht op achteruit. Rond één procent van dit koopkrachtverlies wordt veroorzaakt door het afschaffen van de gemeentelijke toeslag 65+.

12. Werkend (120% wettelijk minimumloon), 3 dagen kinderopvang per kind

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand	€ 18.834	€ 19.085	€ 251	-0,7%
Paar zonder kinderen	€ 22.244	€ 22.256	€ 13	-1,9%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 25.234	€ 25.315	€ 81	-1,7%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 26.762	€ 26.663	-€ 99	-2,4%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 27.361	€ 27.226	-€ 135	-2,5%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 24.231	€ 24.067	-€ 164	-2,7%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 25.759	€ 25.417	-€ 342	-3,3%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 26.358	€ 25.979	-€ 379	-3,4%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-2,3%

Toelichting:

Werkenden met een inkomen op 120% van het wettelijk minimumloon gaan er gemiddeld ruim 2% op achteruit. Alleenstaanden gaan er ruim een half procent op achteruit, paren zonder kinderen bijna 2%. Ook hier zien we het effect van het wegvallen van gemeentelijke kindertoelage als gevolg van het terugbrengen van de doelgroep voor de regeling: huishoudens met kinderen, en dan met name de tweeoudergezinnen, leveren hierdoor relatief meer van hun koopkracht dan andere huishoudentypen. Het koopkrachtverlies van tweeoudergezinnen met meerdere kinderen loopt daarmee op boven de drie procent.

13. WWB-uitkering voor alleenstaande ouders met maximale bijverdienste (€ 1.440 per jaar) met minimaal één kind jonger dan vijf jaar

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 20.021	€ 19.138	-€ 883	-6,3%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 22.200	€ 21.263	-€ 937	-6,1%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-6,2%

Toelichting:

Door de afschaffing van de vrijlating van heffingskortingen voor alleenstaande ouders met kinderen beneden de vijf jaar, en de wijziging in de vrijlatingsregeling voor bijstandsgerechtigden, belooft het koopkrachtverlies van alleenstaande ouders met een maximale jaarlijkse bijverdienste in samenspel met andere bezuinigingsmaatregelen rond de 6%.

1.5 Zelfstandige koopkrachteffecten van de ingrepen in de gemeentelijke toeslagen

In de voorgaande tabellen werden het koopkrachteffect van de verschillende maatregelen gecumuleerd weergegeven: de effecten van alle maatregelen werden bij elkaar genomen. In de onderstaande tabellen staat een overzicht van de *zelfstandige* koopkrachteffecten van de gemeentelijke maatregelen, zodat voor iedere maatregel duidelijk wordt welk koopkrachteffect zij op de betrokken huishoudentypen heeft. Achtereenvolgens wordt het effect weergegeven van het afschaffen van de Toeslag 65+, het verlagen van de Langdurigheidstoeslag en het terugbrengen van de doelgroep voor de toelage voor kinderen van 4-18 jaar. Overigens is er bij deze gemeentelijke regelingen geen mogelijkheid van stapeling van effecten: de regelingen zijn elk van toepassing op verschillende deelgroepen binnen de doelgroep van het armoedebeleid.

14. Koopkrachteffect van het afschaffen van de Toeslag 65+ voor 65-plus huishoudens met een inkomen op 100%, 110% en 120% van het sociale minimum

	Alleenstaand	Paar
AOW 100%	-1,4%	-1,0%
AOW 110%	-1,2%	-0,9%
AOW 120%	-1,1%	-0,9%

15. Koopkrachteffect van de verlaging met 15% van de Langdurigheidstoeslag bij huishoudens met een WWB- of niet-bijstandsuitkering op 100% van het sociale minimum

Alleenstaand	-0,4%
Eenoudergezin, 1 kind < 5jr	-0,4%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-0,4%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 12-18 jr	-0,3%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5jr	-0,3%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-0,3%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 12-18 jr	-0,3%

16. Koopkrachteffect van het wegvallen van de gemeentelijke toeslag voor kinderen van 4 tot 18 jaar door de beperking van de doelgroep van 120% WML naar 100% van het sociale minimum voor huishoudens met een inkomen op 120% van het sociale minimum (uitkering)

Eenoudergezin, 1 kind < 5jr	-0,7%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-1,2%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 12-18 jr	-1,3%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5jr	-0,6%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-1,1%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 12-18 jr	-1,2%

17. Koopkrachteffect van het wegvallen van de gemeentelijke toeslag voor kinderen van 4 tot 18 jaar door de beperking van de doelgroep van 120% WML naar 100% van het sociale minimum voor huishoudens met een inkomen op 120% van het sociale minimum (werkend)

Eenoudergezin, 1 kind < 5jr	-0,5%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-1,0%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 12-18 jr	-1,1%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5jr	-0,5%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-1,0%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 12-18 jr	-1,1%

1.6 Gevolgen van de wijziging van partnergerelateerde inkomenstoets naar huishoudensgerelateerde inkomenstoets

In plaats van de huidige partnertoets wordt in het wetsvoorstel tot wijziging van WWB en WIJ het huishoudensinkomen ingevoerd als inkomenstoets voor bijstandsverlening. Dit betekent dat in de inkomenstoets niet alleen rekening wordt gehouden met het inkomen van de partner, maar ook dat van alle bloed- en aanverwanten in de eerste graad. Het inkomen van minderjarige kinderen tot 16 jaar wordt vrijgelaten; voor 16- en 17-jarigen gelden een relatief hoge vrijlating. Het inkomen van meerderjarige kinderen wordt echter volledig als middel gezien in de nieuwe inkomenstoets. Dit betekent dat meerderjarige thuiswonende kinderen geen individuele bijstandsuitkering meer ontvangen. In de navolgende tabel is berekend wat dit betekent voor een alleenstaande ouder en een ouderpaar in de bijstand met een thuiswonend kind van 22 jaar met een bijstandsuitkering in 2011.

18. WWB, 23-65 jr, thuiswonend meerderjarig kind (22 of ouder) in de bijstand

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)
Alleenstaand ouder	€ 19.641	€ 15.024	-€ 4.617	-25,0%
Paar/samenwonend	€ 25.657	€ 17.519	-€ 8.138	-33,1%

Toelichting

Voor de alleenstaand ouder met het thuiswonend meerderjarig kind geldt dat in 2011 de alleenstaand ouder een bijstandsuitkering norm alleenstaande met een woningdelerskorting ontvangt (60% WML). Daarnaast ontvangt het thuiswonend kind eveneens een bijstandsuitkering norm alleenstaande met woningdelerskorting. Doordat in 2012 het gezin als 'uitkeringseenheid' wordt gezien, ontvangt de alleenstaande ouder in 2012 een volledige bijstandsuitkering norm alleenstaand ouder (90% WML), maar verliest het thuiswonend kind zijn of haar uitkering. Voor het paar met het thuiswonend kind geldt dat de kostwinner in 2011 een bijstandsuitkering norm gehuwden met woningdelerskorting ontvangt (90% WML) en het thuiswonend kind een bijstandsuitkering norm alleenstaande met woningdelerskorting (60% WML). In 2012 ontvangt de kostwinner een volledige bijstandsuitkering (100% WML), maar vervalt het recht op de uitkering voor het thuiswonende kind. Voor het huishouden van de alleenstaande ouder betekent dit, in samenspel met de andere maatregelen, een achteruitgang in de koopkracht van 25%. Voor het ouderpaar betekent het een achteruitgang van rond de 33%.⁵

1.7 Bezuinigingsvoorstellen gemeentelijk toeslagen- en verlagingenbeleid

Bij SoZaWe-memo van 18 juli 2011 werd de bezuinigingsmaatregel verkend om de woningdelerskortingen voor bijstandsgerechtigden met 5% van het wettelijk minimumloon te verhogen.⁶ Separaat van de andere berekeningen is doorgerekend wat deze maatregel voor de koopkracht van de betrokken huishoudens zou betekenen. De maatregel zou voor woningdelende alleenstaanden betekenen dat de toepasselijke norm + toeslagen wordt verlaagd van 60% naar 55% van de volledige bijstandsnorm, voor woningdelende alleenstaande ouders met thuiswonende kinderen tot 21 jaar van 90% naar 85% en voor woningdelende paren met thuisinwonende kinderen een verlaging van de toepasselijke norm van 100% naar 95%. De effecten van deze bezuinigingsvoorstellen zijn doorgerekend in de navolgende tabel. In de laatste kolom is het zelfstandig koopkrachteffect van de bezuinigingsvoorstellen, dus zonder rekening te houden met de andere maatregelen, te zien.

⁵ In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel wordt voor vergelijkbare huishoudenstypen een zelfstandig effect van respectievelijk -18% en -30% berekend

⁶ SoZaWe Rotterdam, "Memo effecten maatregelen", d.d. 18 juli 2011

19. WWB, 23-65 jr, woningdelend

	2011	2012	+/- (€)	+/- (%)	Zelfst. effect *)
Alleenstaand	€ 10.183	€ 9.364	-€ 819	-9,9%	-8,6%
Paar zonder kinderen	€ 16.176	€ 15.143	-€ 1.033	-8,3%	-5,9%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 17.858	€ 17.062	-€ 796	-6,4%	-4,6%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 19.386	€ 18.560	-€ 826	-6,2%	-4,2%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 19.985	€ 19.163	-€ 822	-6,0%	-4,1%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 19.709	€ 18.689	-€ 1.020	-7,1%	-4,6%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 21.237	€ 20.187	-€ 1.050	-6,8%	-4,2%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 21.836	€ 20.790	-€ 1.046	-6,7%	-4,1%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling				-7,2%	-5,1%

*) Het koopkrachtverlies dat alleen het gevolg is van de bezuiniging op het toeslagen- en verlagingenbeleid

Toelichting:

In samenspel met de andere maatregelen zou de verhoging van de woningdelerskortingen betekenen dat woningdelende bijstandsgerechtigden er gemiddeld rond de 7% in koopkracht er op achteruit gaan. Voor alleenstaanden belooft het koopkrachtverlies rond de 10%. Bekijken we het zelfstandig effect, dan zien we dat de maatregel op zichzelf gemiddeld rond de 5% koopkrachtverlies voor de woningdelende bijstandsgerechtigden betekent. Alleenstaanden en kinderloze paren leveren het meest in: respectievelijk 8,6 en 5,9%.

1.8 Samenvatting

Ten behoeve van het onderzoek naar de ontwikkeling van de koopkracht van huishoudens met een inkomen op of net boven het minimum in Rotterdam zijn bezuinigingsmaatregelen op inkomensondersteunende voorzieningen door het rijk en gemeente doorgerekend voor een aantal huishoudentypen met verschillende inkomensbronnen en op verschillende inkomensniveaus. In deze concluderende paragraaf worden de belangrijkste bevindingen samengevat.

- ◆ Huishoudens met een inkomen tot 120% in Rotterdam gaan er in 2012 in koopkracht op achteruit. Dit wordt op de eerste plaats veroorzaakt doordat de gemiddelde verwachte inkomensstijging (rond de 2%) gelijke tred houdt met de inflatie in 2012. Bezuinigingen op inkomensondersteunende voorzieningen kunnen daardoor niet worden opgevangen door de stijging van het inkomen.
- ◆ Voor ontvangers van een WWB/WIJ-, IOAW/IOAZ- en Anw-uitkering geldt dat zij door de geleidelijke afbouw van de dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon (zie bijlage I.3) vanaf 2012 achterblijven in de gemiddelde loonontwikkeling: dit betekent voor 2012 en de volgende jaren een achteruitgang van tussen de 0,5 en 0,75% van het bruto inkomen.

- ◆ Huishoudens met een WWB- of niet-bijstandsuitkering op 100% van het sociale minimum zonder Langdurigheidstoeslag gaan er in 2012 gemiddeld rond de 2% in koopkracht op achteruit. Alleenstaanden gaan er rond de 1% op achteruit, alleenstaande ouders rond de 2% en tweeoudergezinnen rond de 2,5%. Huishoudens met kinderen gaan er meer op achteruit door een optelling van landelijke ingrepen in de huurtoeslag, de zorgtoeslag, de kinderbijslag en het kindgebonden budget. Bezuinigingen op gemeentelijke toeslagen spelen bij deze groep geen rol.
- ◆ Dat is wel het geval bij huishoudens met een WWB- of niet-bijstandsuitkering op 100% van het sociale minimum mét een Langdurigheidstoeslag. Door de voorgenomen verlaging van de Langdurigheidstoeslag met 15% gaan deze huishoudens er gemiddeld 0,4% méér op achteruit dan huishoudens zonder Langdurigheidstoeslag.
- ◆ Door de voorgenomen afschaffing van de gemeentelijke Toeslag 65+ verliezen 65+-huishoudens met een inkomen tot 120% WML 200 euro op jaarbasis aan gemeentelijke toeslagen. Dit betekent rond 1,2 procent koopkrachtverlies. In samenspel met de andere maatregelen levert dit in totaal rond de anderhalf procent koopkrachtverlies op voor huishoudens met uitsluitend een AOW zonder aanvullend pensioen. Doordat het in de bedoeling ligt de MKOB (Mogelijkheid Koopkrachttegemoetkoming Oudere Belastingplichtigen) in het kader van de inkomenstoets voor bijstandsverstrekking vanaf 2012 als middel te gaan beschouwen, loopt het koopkrachtverlies voor huishoudens met een onvolledige AOW en een aanvullende uitkering in het kader van de Aio op tot boven de 5%.
- ◆ Voor werkenden met een inkomen op 100% van het wettelijk minimumloon bedraagt het koopkrachtverlies gemiddeld 2%. Paren met en zonder kinderen verliezen gemiddeld rond de 3% door een stapeling van ingrepen in de huurtoeslag, de zorgtoeslag en (voor paren met kinderen) de kinderbijslag en een stijging van de eigen bijdrage in de kinderopvang.
- ◆ Voor werkenden met een inkomen op 110% van het wettelijk minimumloon en uitkeringsgerechtigden met een inkomen op 110% van het sociaal minimum bedraagt het koopkrachtverlies gemiddeld 2%. Ook hier zien we dat paren met en zonder kinderen gemiddeld meer koopkracht verliezen door een stapeling van ingrepen in de huurtoeslag, de zorgtoeslag en (voor paren met kinderen) de kinderbijslag en (voor werkenden) een stijging van de eigen bijdrage in de kinderopvang.
- ◆ 65-plussers met AOW en een aanvullend pensioen op 110% van het sociaal minimum (AOW-norm) gaan er gemiddeld 2,4% op achteruit. Ruim 1% van deze achteruitgang is het gevolg van de afschaffing van de gemeentelijke Toeslag 65+. Doordat de AOW-norm hoger ligt dan de bijstandsnorm, ligt het besteedbaar inkomen van de ouderen desalniettemin nog ruim boven dat van de uitkeringsgerechtigden: voor alleenstaande 65-plussers is dit 3.500 euro jaarbasis

meer (rond de 290 euro op maandbasis), voor kinderloze paren 1.025 euro op jaarbasis (85 euro op maandbasis).

- ◆ Huishoudens met een inkomen op 120% van het sociaal minimum behoren vanaf 2012 niet meer tot de doelgroep van het gemeentelijke armoedebeleid. Dit betekent dat ze geen gebruik meer kunnen maken van de Toeslag voor kinderen van 4 tot 18 jaar en geen gebruik meer kunnen maken van de collectieve ziektekostenverzekering van de gemeente. Het betekent dat deze huishoudens met extra koopkrachtverlies te maken krijgen. Met name huishoudens met meer en oudere kinderen krijgen te maken met een stapeleffect van deze en andere maatregelen waardoor het koopkrachtverlies kan oplopen tot boven de 3%. Dit geldt voor huishoudens met een inkomen uit werk of met een uitkering. Huishoudens met een AOW en aanvullend pensioen tot 120% hebben door deze maatregel geen extra koopkrachtverlies.
- ◆ Het afschaffen van de vrijlating van heffingskortingen voor alleenstaande ouders beneden de 5 jaar betekent voor alleenstaande ouders met WWB-uitkering met een maximale jaarlijkse bijverdienste een koopkrachtverlies van rond de 6%;
- ◆ Door de invoering van het huishoudensinkomen als inkomenstoets in de gewijzigde WWB verliezen WWB-gerechtigden met één of meerderjarige kinderen substantieel aan koopkracht. Een alleenstaand ouder in de WWB met een kind van 22 jaar met een bijstandsuitkering verliest, in samenspel met andere maatregelen, 25% aan koopkracht, een ouderpaar met een dergelijk kind gaat er meer dan 30% op achteruit;
- ◆ Een doorrekening van het voorstel om de woningdelerskortingen voor bijstandsgerechtigden met 5% van het wettelijk minimumloon te verhogen, betekent een gemiddeld koopkrachtverlies van 5% voor woningdelende bijstandsgerechtigden. Woningdelende alleenstaanden zouden er door deze maatregel zelfs ruim 8% op achteruitgaan. In samenspel met andere ingrepen in de inkomensondersteunende voorzieningen bedraagt het gemiddelde koopkrachtverlies bij deze maatregel gemiddeld ruim 7%.
- ◆ Een doorrekening van het zelfstandige koopkrachteffect van de voorgenomen ingrepen in drie gemeentelijke toeslagen (de Langdurigheidstoeslag, de Toeslag 65+ en de Toeslag voor kinderen van 4 tot 18 jaar) levert op dat deze, afhankelijk van het huishoudentype, per regeling een gemiddeld koopkrachtverlies betekenen van tussen de 0,3% en 1,4%. Bij de gemeentelijke regelingen kan er geen sprake zijn van stapeling van effecten, omdat de ingrepen gevolgen hebben voor verschillende deelgroepen binnen de doelgroep van het gemeentelijke armoedebeleid.

1.8 Conclusies

Alle huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon gaan er in 2012 in koopkracht op achteruit. Het gemiddelde koopkrachtverlies ligt rond de 2%, en dat betekent dat voor een gemiddeld huishouden er sprake is van een inkomensstijging die gelijke tred houdt met de voor 2012 geprognosticeerde inflatie. Er zijn enkele huishoudentypen aan te wijzen die meer dan gemiddeld koopkrachtverlies lijden:

- ◆ **huishoudens met kinderen.** Doordat er sprake is van ingrepen in meerdere inkomensondersteunende voorzieningen die specifiek zijn gericht op kinderen, lijden huishoudens met kinderen in alle inkomenscategorieën meer koopkrachtverlies dan kinderloze huishoudens. Dit komt door een optelling van ingrepen in de Kinderbijslag, het kindgebonden budget, de kinderopvangtoeslag en de stijging van de eigen bijdrage aan de kinderopvang voor werkenden. Daarnaast hebben huishoudens met kinderen door een grotere woning vaak ook met een (grotere) verlaging van de Huurtoeslag te maken. Voor de huishoudens met kinderen met een inkomen tussen de 110 en 120% van het wettelijk minimumloon geldt daarnaast dat zij de gemeentelijke kindertoeslag voor kinderen van 4 tot 18 jaar verliezen. Door deze stapeling van landelijke en gemeentelijke bezuinigingsmaatregelen kan het koopkrachtverlies voor deze huishoudens oplopen tot meer dan drie procent.
- ◆ **langdurig uitkeringsgerechtigden.** Door de voorgenomen verlaging van de Langdurigheidstoeslag met 15% verliezen uitkeringsgerechtigden die meer dan vijf jaar een inkomen op het sociale minimum hebben en van de toeslag gebruik maken gemiddeld rond een half procent méér van hun koopkracht dan uitkeringsgerechtigden zonder Langdurigheidstoeslag. Het besteedbaar inkomen van ontvangers van een Langdurigheidstoeslag blijft hoger dan dat van niet-ontvangers, maar het verschil wordt kleiner.
- ◆ **65-plussers.** Door de voorgenomen afschaffing van de gemeentelijke Toeslag 65+ lijden met name alleenstaande 65-plussers substantieel meer koopkrachtverlies dan alleenstaanden met een uitkering of een inkomen uit werk. Ook hier geldt dat in absolute bedragen het besteedbaar inkomen van de 65-plussers hoger blijft dan dat van uitkeringsgerechtigden, maar dat het verschil kleiner wordt.

In feite zijn juist deze drie groepen de afgelopen jaren de focus geweest van het landelijke en gemeentelijke armoedebeleid. Van huishoudens met kinderen, langdurig uitkeringsgerechtigden en 65-plussers was immers uit velerlei onderzoek bekend dat zij er minder goed in slaagden om van een minimuminkomen rond te komen. Toeslagen in het kader van het armoedebeleid waren er op gericht om juist deze doelgroepen extra inkomensondersteuning te geven. Ingrepen in inkomensondersteunende voorzieningen betekent hierdoor automatisch dat deze

groepen ook een groter risico lopen op koopkrachtverlies. Het beperken van deze extra inkomensondersteuning betekent in feite dat deze groepen 'minder meer' krijgen om de vooronderstelde meerkosten die samenhangen met het opvoeden van kinderen, het langdurig afhankelijk zijn van een minimuminkomen of ouderdom te bestrijden.

Daarnaast zijn er enkele specifieke maatregelen aan te wijzen die kunnen leiden tot extra koopkrachtverlies voor sommige huishoudenstypen:

- ◆ **De vervanging van de partnertoets door de huishoudenstoets in de gewijzigde WWB.** Hierdoor kunnen bijstandsgerechtigden met één of meer meerderjarige kinderen substantieel aan koopkracht verliezen. Een alleenstaand ouder in de WWB met een kind van 22 jaar met een bijstandsuitkering verliest, in samenspel met andere maatregelen, 25% aan koopkracht, een ouderpaar met een dergelijk kind gaat er meer dan 30% op achteruit;
- ◆ **Het afschaffen van de vrijlating van heffingskortingen voor alleenstaande ouders beneden de 5 jaar.** Dit betekent voor alleenstaande ouders met WWB-uitkering met een maximale jaarlijkse bijverdiensite een koopkrachtverlies van rond de 6%;
- ◆ **De voorgestelde bezuinigingen in het gemeentelijke toeslagen- en verlagingenbeleid.** Het voorstel om de woningdelerskortingen voor bijstandsgerechtigden met 5% van het wettelijk minimumloon te verhogen, betekent een gemiddeld koopkrachtverlies van 5% voor woningdelende bijstandsgerechtigden. Woningdelende alleenstaanden zouden er door deze maatregel zelfs ruim 8% op achteruitgaan. In samenspel met andere ingrepen in de inkomensondersteunende voorzieningen bedraagt het gemiddelde koopkrachtverlies bij deze maatregel gemiddeld ruim 7%.

BIJLAGE I

Samenvattende overzichten

In de navolgende tabellen wordt een samenvattend overzicht gegeven van de koopkrachtontwikkeling per inkomenscategorie (100%, 110% en 120% WSM/WML) en wordt daarnaast een overzicht gegeven van het geprognosticeerde besteedbare inkomen van deze huishoudens op maandbasis in 2012. Met dit laatste wordt duidelijk wat de koopkrachtontwikkeling betekent voor het besteedbare inkomen van de huishoudens, en hoe dit zich tot het besteedbare inkomen van de huishoudens met een andere bron van inkomen verhoudt. Zo is bijvoorbeeld te zien dat 65-plushuishoudens met een AOW op 100% van de AOW-norm er weliswaar procentueel meer op achteruitgaan dan uitkeringsgerechtigden, maar dat het besteedbare inkomen van de AOW-ers nog steeds hoger ligt dan dat van uitkeringsgerechtigden met een inkomen op 100% van het sociaal minimum.

11a. Koopkrachtontwikkeling bij 100% van het sociaal minimum *), per huishoudenstype bij verschillende inkomensbronnen

	WWB < 5jr	WWB >=5 jr	Uitkering, 100% WSM < 5 jr	Uitkering, 100% WSM >= 5 jr	AOW 100%	Onvolledige AOW +Aio tot 100%	Werkend, 100 % WML
Alleenstaand	-1,3%	-1,7%	-0,9%	-1,3%	-2,8%	-5,4%	-0,8%
Paar zonder kinderen	-2,4%	-2,8%	-2,4%	-2,8%	2,2%	-5,9%	-2,9%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	-1,8%	-2,2%	-1,5%	-1,9%			-1,2%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-2,0%	-2,3%	-1,7%	-2,0%			-1,5%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	-1,9%	-2,3%	-1,7%	-2,0%			-1,4%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	-2,5%	-2,8%	-2,5%	-2,8%			-2,9%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-2,6%	-2,9%	-2,6%	-2,9%			-3,1%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	-2,6%	-2,9%	-2,5%	-2,8%			-3,0%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling	-2,1%	-2,5%	-2,0%	-2,3%	-2,5%	-5,6%	-2,1%

*) Bij werkenden is 100% van het wettelijk minimumloon als uitgangspunt genomen

11b. Besteedbaar inkomen op maandbasis in 2012 bij 100% van het sociaal minimum *), per huishoudenstype bij verschillende inkomensbronnen

	WWB < 5jr	WWB >=5 jr	Uitkering, 100% WSM < 5 jr	Uitkering, 100% WSM >= 5 jr	AOW 100%	Onvolledige AOW +Aio tot 100%	Werkend, 100 % WML
Alleenstaand	€ 986	€ 1.013	€ 1.044	€ 1.068	€ 1.157	€ 1.126	€ 1.348
Paar zonder kinderen	€ 1.471	€ 1.509	€ 1.493	€ 1.527	€ 1.607	€ 1.545	€ 1.568
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 1.488	€ 1.519	€ 1.511	€ 1.539			€ 1.841
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 1.613	€ 1.644	€ 1.636	€ 1.664			€ 1.963
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 1.664	€ 1.694	€ 1.686	€ 1.714			€ 2.014
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 1.634	€ 1.669	€ 1.661	€ 1.691			€ 1.729
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 1.759	€ 1.793	€ 1.785	€ 1.816			€ 1.852
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 1.809	€ 1.844	€ 1.836	€ 1.866			€ 1.903

*) Bij werkenden is 100% van het wettelijk minimumloon als uitgangspunt genomen

I2a. Koopkrachtontwikkeling bij 110% van het sociaal minimum *), per huishoudenstype bij verschillende inkomensbronnen

	Uitkering, 110% WSM	AOW 110% WSM	Werkend 110% WML
Alleenstaand	-1,1%	-2,4%	-1,0%
Paar zonder kinderen	-2,4%	-2,5%	-2,1%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	-1,6%		-1,3%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-1,8%		-1,6%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	-1,8%		-1,5%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	-2,5%		-2,3%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-2,6%		-2,5%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	-2,6%		-2,5%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling	-1,9%	-2,4%	-1,9%

*) Bij werkenden is 110% van het wettelijk minimumloon als uitgangspunt genomen

I2b. Besteedbaar inkomen op maandbasis in 2012 bij 110% van het sociaal minimum *), per huishoudenstype bij verschillende inkomensbronnen

	Uitkering, 110% WSM	AOW 110% WSM	Werkend 110% WML
Alleenstaand	€ 1.079	€ 1.372	€ 1.436
Paar zonder kinderen	€ 1.576	€ 1.660	€ 1.699
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 1.587		€ 1.937
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 1.712		€ 2.059
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 1.762		€ 2.110
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 1.739		€ 1.860
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 1.864		€ 1.983
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 1.914		€ 2.034

*) Bij werkenden is 110% van het wettelijk minimumloon als uitgangspunt genomen

13a. Koopkrachtontwikkeling bij 120% van het sociaal minimum *), per huishoudenstype bij verschillende inkomensbronnen

	Uitkering, 110% WSM	AOW 110% WSM	Werkend 110% WML
Alleenstaand	-1,0%	-2,3%	-0,7%
Paar zonder kinderen	-2,3%	-2,4%	-1,9%
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	-2,2%		-1,7%
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-2,9%		-2,4%
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	-3,0%		-2,5%
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	-3,0%		-2,7%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	-3,4%		-3,3%
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	-3,7%		-3,4%
Gemiddelde koopkrachtontwikkeling	-2,5%	-2,3%	-2,3%

*) Bij werkenden is 120% van het wettelijk minimumloon als uitgangspunt genomen

13b. Besteedbaar inkomen op maandbasis in 2012 bij 120% van het sociaal minimum *), per huishoudenstype bij verschillende inkomensbronnen

	Uitkering, 120% WSM	AOW 120% WSM	Werkend 120% WML
Alleenstaand	€ 1.156	€ 1.460	€ 1.590
Paar zonder kinderen	€ 1.645	€ 1.772	€ 1.855
Eenoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 1.647		€ 2.110
Eenoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 1.761		€ 2.222
Eenoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 1.807		€ 2.269
Tweeoudergezin, 1 kind < 5 jr	€ 1.798		€ 2.006
Tweeoudergezin, 2 kinderen, < 5 jr en 5-12 jr	€ 1.915		€ 2.118
Tweeoudergezin, 2 kinderen, 5-12 jr en 13-18 jr	€ 1.958		€ 2.165

*) Bij werkenden is 120% van het wettelijk minimumloon als uitgangspunt genomen

BIJLAGE II

Verantwoording van de berekeningen

Als basis voor de koopkrachtberekening is het rekenprogramma Microtax van het CPB gebruikt, dat is gebruikt voor het opstellen van de Macro-economische Verkenning 2012. In de aannames die ten grondslag lagen van dit rekenmodel zijn enkele wijzigingen aangebracht:

- de bedragen kindgebonden budget en kinderbijslag zijn aangepast aan de twee nota's van wijziging betreffende de Wet op het kindgebonden budget in verband met de bezuiniging op het kindgebonden budget. Hierin worden naar aanleiding van de Algemene Beschouwingen gelden overgeheveld van de Kinderbijslag naar het kindgebonden budget, om zo het koopkrachtverlies voor de lage inkomens met kinderen te beperken. Het voornemen om het budget vanaf het derde kind af te schaffen, is vanwege het grote nadelige koopkrachteffect voor grote gezinnen, ingetrokken.
- De bedragen voor de Zorgtoeslag zijn aangepast aan het Ontwerpbesluit houdende wijziging van de percentages van het drempel- en het toetsingsinkomen voor de berekening van de zorgtoeslag. Dit betekent een lichte daling van de Zorgtoeslag voor alle huishoudens in 2012.

Voorts is het model aangevuld met de effecten van wijzigingen in de Huurtoeslag en de verhoging van de eigen bijdrage kinderopvang bij huishoudens met kinderen. Dit laatste is doorgerekend met behulp van Kinderopvangvergelijker van het NIBUD. Vervolgens zijn de volgende gemeentelijke toeslagen in de berekeningen meegenomen:

- Langdurigheidstoeslag;
- Toeslag voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar;
- Toeslag 65+.

Het rekenmodel is op de volgende pagina weergegeven, aan de hand van een voorbeeldberekening voor een alleenstaande ouder met een WWB-uitkering.

Voorbeeldberekening WWB-uitkering, eenoudergezin met 1 kind < 5 jaar, huurwoning

<i>Aannames:</i>	2011	2012	+/-	+/- (%)
Huur + servicekosten	€ 5.100	€ 5.166		
Maand	€ 425	€ 431	€ 6	1,3%
Bedrag boven kwaliteitskortingsgrens	€ 63	€ 64	€ 1	0%
Bedrag vermindering huurtoeslag (maand)		€ 6	€ 0	0%
Bedrag vermindering huurtoeslag (jaar)		€ 48		
Ouderen en alleenstaanden: bedrag boven aftoppingsgrens mnd	Nvt	Nvt		
Ouderen en alleenstaanden: bedrag boven aftoppingsgrens jr	Nvt	Nvt		
<i>Bruto-netto</i>				
Bruto inkomen	€ 17.586	€ 17.816	€ 230	1,3%
Belastbaar inkomen	€ 18.949	€ 19.250	€ 301	1,6%
Belastingheffing	€ 3.364	€ 3.444	€ 80	2,4%
<i>Berekening:</i>				
Netto inkomen	€ 14.222	€ 14.372	€ 150	1,1%
- Ziektekosten	€ 1.512	€ 1.551	€ 39	2,6%
+ Zorgtoeslag	€ 835	€ 832	-€ 3	-0,4%
+ Kindgebonden budget	€ 1.011	€ 1.017	€ 6	0,6%
+ Kinderbijslag	€ 780	€ 751	-€ 29	-3,7%
+ Huurtoeslag	€ 2.363	€ 2.315	-€ 48	-2,0%
+ Toeslag voor kinderen 4 - 18 jaar	€ 125	€ 125	€ 0	0,0%
+ Toeslag 65+				
<i>Subtotalen (excl. langdurigheidstoeslag):</i>				
= Landelijke toeslagen	€ 4.989	€ 4.915	-€ 74	-1,5%
= Gemeentelijke toeslagen	€ 125	€ 125	€ 0	
= Alle voorzieningen	€ 5.114	€ 5.040	-€ 74	-1,4%
+ Langdurigheidstoeslag	€ 436	€ 371	-€ 65	-14,9%
<i>Totalen (inclusief langdurigheidstoeslag)</i>	€ 5.550	€ 5.411	-€ 139	-2,5%
= Besteedbaar inkomen (excl. Langdurigheidstoeslag)	€ 17.824	€ 17.861	€ 37	0,2%
= Besteedbaar inkomen (incl. Langdurigheidstoeslag)	€ 18.260	€ 18.232	-€ 28	-0,2%
<i>Gecorrigeerd voor inflatie (2% in 2012)</i>				
= Besteedbaar inkomen (excl. Langdurigheidstoeslag)	€ 17.824	€ 17.504		-1,8%
= Besteedbaar inkomen (incl. Langdurigheidstoeslag)	€ 18.260	€ 17.867		-2,2%

In het navolgende wordt een overzicht gegeven van de diverse maatregelen die van rijks- en gemeentewege zijn voorgesteld, en die van invloed kunnen zijn op de koopkracht van huishoudens met een minimuminkomen. Bij iedere maatregel wordt

in een kader weergegeven op welke wijze de betreffende maatregel is doorgerekend in de koopkrachtsimulaties.

I.1 Maatregelen in het kader van het Wetsvoorstel tot wijziging van de WWB en samenvoeging WWB en WIJ

In het *Wetsvoorstel tot wijziging van de WWB en samenvoeging WWB en WIJ* dat werd ingediend in juni 2011, doet het kabinet enkele voorstellen die van invloed zijn op de inkomenssituatie van huishoudens met een inkomen op of net boven het minimum. Deze maatregelen zijn achtereenvolgens:

- de inkomensgrens van het categoriale minimabeleid wordt genormeerd op 110% van het sociaal minimum. Dit betekent voor Rotterdam een inperking van de huidige normering van 120% van het wettelijk minimumloon.

Wijze van doorberekening in het model:

Bij de huishoudens met een inkomen op 120% van het wettelijk minimumloon is voor 2011 uitgegaan van gebruik van voorzieningen in het kader van het categoriaal minimabeleid, en voor 2012 van het wegvallen van deze regelingen. Het gaat dan met name om de gemeentelijke kindertoeslag voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar. Zie hiervoor ook de maatregelen vanwege de gemeente Rotterdam.

- in plaats van de huidige partnertoets wordt het huishoudensinkomen ingevoerd als inkomensstoets voor bijstandsverlening. Dit betekent dat in de inkomensstoets niet alleen rekening wordt gehouden met het inkomen van de partner, maar ook dat van alle bloed- en aanverwanten in de eerste graad. De inkomsten van kinderen tot 16 jaar worden volledig vrijgelaten, terwijl voor 16- en 17 jarigen een vrijlating van twee maal de inkomensgrens voor bijverdiensten in het kader van de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) geldt. Tot de invoering van de Wet Werken naar Vermogen (voorgenomen op 1 januari 2013) worden de inkomsten uit een Wajong-uitkering (vooralsnog) vrijgelaten. Hiermee wordt de WWB van een individuele uitkering een gezinsuitkering; een gezin⁷ heeft recht op 100% van het netto referentieminimumloon (het 'sociale minimum');

Wijze van doorberekening in het model:

Omdat de inkomsten van thuiswonende kinderen tot 16 jaar in het wetsvoorstel volledig worden vrijgelaten, en voor thuiswonende kinderen van 16 en 17 jaar relatief hoge vrijlatingsgrenzen gelden, zal het in de praktijk bij een kleine minderheid van de huishoudens voorkomen dat er hierdoor koopkrachteffecten optreden. Wel is er voor

⁷ In het wetsvoorstel wordt een nieuwe definitie voor het begrip 'gezin' geïntroduceerd: "de gehuwden tezamen, de gehuwden met hun minderjarige en meerderjarige kinderen, de alleenstaande ouder met zijn haar minderjarige kinderen en de alleenstaande met zijn/haar meerderjarige kinderen die in dezelfde woning hun hoofdverblijf hebben" (*Memorie van Toelichting*, p.9)

gekozen om te berekenen wat de koopkrachteffecten zijn voor huishoudens met thuiswonende kinderen vanaf 18 jaar met een eigen uitkering in 2011, en deze verliezen in 2012, er van uitgaande dat deze uitkering deel uitmaakte van het gezinsbudget.

- door de invoering van een vrijlating van 12,5% van de netto inkomsten uit arbeid tot een maximum van 120 euro per maand voor alleenstaande ouders met een kind tot 12 jaar, vervalt de huidige vrijlating van heffingskortingen voor werkende alleenstaande ouders met minimaal een kind jonger dan 5 jaar. Het gaat hier meer specifiek om de vrijlating van de aanvullende alleenstaande-ouderkorting en de inkomensafhankelijke combinatiekorting. In het algemeen geldt in de WWB een vrijlating van 25% van de inkomsten uit arbeid gedurende de eerste 6 maanden met een maximum van € 190,- per maand mits er in de voorafgaande 12 maanden geen sprake was geweest van inkomen. Deze vrijlating blijft ook voor alleenstaande ouders bestaan; als de algemene vrijlating is benut, kunnen alleenstaande ouders met minimaal één kind tot 12 jaar van hun specifieke vrijlating gebruik maken.

Wijze van doorberekening in het model:

Voor twee huishoudentypen (alleenstaande ouder met 1 kind < 5 jr en alleenstaande ouder met 1 kind < 5 jr en 1 kind 6-12 jr, beide met een WWB-uitkering) is berekend welke koopkrachteffecten optreden door het vervallen van de vrijlating van heffingskortingen en het gebruik maken van de algemene vrijlating, bij een netto bijverdienste van 1440 euro per maand (het maximaal vrijgelaten bedrag).

In het voorstel tot *Wijziging van de Wet op het kindgebonden budget in verband met bezuiniging op het kindgebonden budget (september 2011)* wordt voorgesteld om het basiskinderbijslagbedrag per kwartaal met 10,29 te verlagen naar 268,26 per kwartaal. De hiermee bespaarde gelden worden geschoven naar het kindgebonden budget. Dit laatste wordt voor het eerste kind 1017 euro, en voor het tweede kind verhoogd naar 461 euro. De bedragen voor het derde kind worden verlaagd naar 183 euro en voor ieder volgend kind naar 106 euro. De extra vergoedingen voor kinderen in de leeftijd van 12 tot 15 jaar en 16 en 17 jaar blijven gelijk: respectievelijk 231 en 296 euro per jaar.

Wijze van doorberekening in het model:

De kinderbijslag voor 2012 is voor de huishoudens met kinderen herberekend op basis van het nieuwe basiskinderbijslagbedrag. Het kindgebonden budget voor 2012 is herberekend op basis van de verhoogde bedragen voor het eerste en tweede kind.

I.2 Maatregelen in het kader van het ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit Kinderopvangtoeslag en tegemoetkomingen kosten Kinderopvang

In het *Ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit Kinderopvangtoeslag en tegemoetkomingen kosten Kinderopvang* (juni 2011) worden de volgende ingrepen in de kinderopvangregelingen voor 2012 voorgesteld:

- Werkende ouders komen alleen nog in aanmerking voor een vergoeding voor de kosten van kinderopvang voor de uren die daadwerkelijk zijn gerelateerd aan arbeidsparticipatie;
- De maximumuurprijs wordt in 2012 niet geïndexeerd en wordt bevroren op het niveau van 2011;
- De toeslag voor het tweede en volgende kind wordt versneld afgebouwd, en de ouderbijdrage wordt proportioneel verhoogd;
- Om armoedevaleffecten voor alleenstaande ouders te voorkomen wordt voorgesteld om bij de berekening van de het recht op kwijtschelding en bijzondere bijstand rekening te houden met de kosten kinderopvang.

Wijze van doorberekening in het model:

Met behulp van de Kinderopvangvergelijker 2012 van het NIBUD is de ontwikkeling van de kosten kinderopvang, de kinderopvangtoeslag en de daaruit resulterende eigen bijdrage voor het jaar 2012 berekend en verwerkt in de modellen van de huishoudens met betaald werk. Bij de berekeningen van het NIBUD is uitgegaan van een gemiddelde loonstijging en een gelijk blijvend aantal uren kinderopvang per kind. In de berekening van de toeslag is de werkgeversvergoeding meegenomen.⁸ In de berekening is bij de huishoudens met betaald werk uitgegaan van drie dagen dagopvang (kinderen tot 12 jaar) of buitenschoolse opvang (kinderen vanaf 12 jaar) per kind.

⁸ www.nibud.nl/inkomsten/tegemoetkomingen-voor-ouders/kinderopvang-2012 (15 september 2011)

I.3 Maatregelen in het kader van de Wet tot geleidelijke afbouw van de dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon tot één keer de algemene heffingskorting met uitzondering van het referentieminimumloon voor de Algemene Ouderdomswet

In het voorstel van *Wet tot geleidelijke afbouw van de dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon tot één keer de algemene heffingskorting met uitzondering van het referentieminimumloon voor de Algemene Ouderdomswet* stelt het kabinet twee maatregelen voor:

- de dubbele algemene heffingskorting voor huishoudens met een uitkering⁹ wordt in een periode van 20 jaar – in halfjaarlijkse stappen- afgebouwd. Hiermee volgt de regering een maatregel uit de vorige kabinetsperiode, waarin de mogelijkheid om voor kostwinners om de algemene heffingskorting voor niet-werkende partners over te dragen, vanaf 2009 in 15 jaar wordt afgebouwd. Om te voorkomen dat op termijn het uitkeringsniveau hoger komt te liggen dan het netto-minimumloon, en aldus de armoedeval wordt vergroot, wordt ook voor het referentieminimumloon de dubbele heffingskorting afgebouwd, en wel vanaf 1 juli 2012. Ouderen met volledige AOW worden van deze maatregel uitgesloten. De regering heeft berekend dat het inkomenseffect voor de huishoudens met een WWB-, IOAW/IOAZ- en de nabestaandenuitkering uit de Anw jaarlijks -1/2% tot -3/4% bedraagt. Dat betekent voor paren een jaarlijkse achteruitgang van (netto) 100 euro, voor alleenstaande ouders 90 euro en voor alleenstaanden 70 euro.

Wijze van doorberekening in het model:

Bij de huishoudens met een WWB-uitkering is het netto inkomen naar doorrekening van de verwachte gemiddelde inkomensvoortgang in 2012 (2,3%) voor (echt-) paren/samenwonenden verminderd met 100 euro op jaarbasis, voor alleenstaande ouders met 90 euro en voor alleenstaanden met 70 euro.

- de uitzondering voor de MKOB (Mogelijkheid Koopkrachttegemoetkoming Oudere Belastingplichtigen) voor de middelentoets in de bijstand wordt afgeschaft. De MKOB werd in juni 2011 ingevoerd, en is een koopkrachttegemoetkoming voor 65-plussers van rond de 400 euro bruto per jaar. Tot nu toe wordt dit bedrag niet meegenomen in de middelentoets voor een aanvullende bijstandsuitkering voor ouderen met een onvolledige AOW, de Aio. Dit betekent dat het bedrag bovenop de aanvulling tot het sociaal minimum komt. Het voornemen om deze uitzondering op de middelentoets af te schaffen, betekent voor 2012 voor alleenstaanden met een Aio-uitkering een achteruitgang van het netto inkomen (inclusief de afbouw van de dubbele heffingskorting) van rond de 371 euro; voor paren gaat het om rond de 743 euro. Dat betekent een daling van het besteedbaar inkomen in 2012 met 3% voor alleenstaanden en

⁹ Het gaat hier om een uitkering krachtens de WWB, WIJ, IOAW/IOAZ, TW, WWIK, Anw of Aio

5% voor paren. Vanaf 2013 is het effect vergelijkbaar met dat van de huishoudens zonder Aio, dus -1/2% tot -3/4%.

Wijze van doorberekening in het model:

In de doorrekening van de modellen van 65-plussers met een AOW op 100% van het sociaal minimum is ook een simulatie opgenomen van de koopkrachtheffingen als er sprake is van een onvolledige AOW en een aanvullende Aio-uitkering. Hierbij is het netto inkomen van alleenstaanden voor 2012 op jaarbasis verminderd met 371 euro, voor paren met 743 euro.

I.4 Maatregelen in het kader van de Wet tot wijziging van de Zorgverzekeringswet in verband met de verhoging van het verplicht eigen risico

In het voorstel voor de *Wet tot wijziging van de Zorgverzekeringswet in verband met de verhoging van het verplicht eigen risico* (mei 2011) wordt voorgesteld om het verplicht eigen risico in de Zorgverzekeringswet te verhogen met 40 euro. Volgens het ministerie van VWS betekent dit een gemiddelde stijging van de eigen betaling met 20 euro. Het ministerie gaat er van uit dat de zorgverzekeraars de zorgpremies voor volwassenen navenant met 20 euro zullen verlagen.¹⁰ Daarnaast wordt de hoogte van de Zorgtoeslag aangepast aan het niveau van de gemiddelde nominale zorgpremie. Voor chronisch zieken en gehandicapten bestaat een compensatieregeling, die zal worden verhoogd. Hierdoor worden voor deze groep geen nadelige koopkrachtheffingen verwacht. Het normpercentage voor het drempelinkomen in de zorgtoeslag wordt voor alleenstaanden verhoogd van 2,7% tot 3,5% en voor meerpersoonshuishoudens van 5% naar 7%. Daarnaast wordt het afbouwpercentage verhoogd van 5% naar 6,5%. Voor het grootste deel van de huishoudens met een laag inkomen in Rotterdam geldt dat zij de mogelijkheid hebben om gebruik te maken van de collectieve ziektekostenverzekering van het Zilveren Kruis. Binnen deze verzekering wordt de eigen bijdrage volledig gecompenseerd; de verhoging van de eigen bijdrage heeft voor de collectief verzekerden dus geen effect op de koopkracht. Wel zal naar verwachting de premie voor de verzekering met enkele tientallen euro's stijgen.

Wijze van doorberekening in het model:

Voor het vaststellen van de uitgaven aan ziektekosten is gebruik gemaakt van het rekenprogramma Microtax van het Centraal Planbureau. Daarin zijn bovenstaande uitgangspunten opgenomen.

¹⁰ Ministerie van VWS, *Nota naar aanleiding van het verslag inzake wijziging van de Zorgverzekeringswet in verband met de verhoging van het verplicht eigen risico*, 20 juni 2011

I.5 Maatregelen in het kader van de Wet op de huurtoeslag en het Besluit op de huurtoeslag

In het voorstel tot wijziging van de *Wet op de huurtoeslag (verhoging van het bedrag waarmee de normhuur wordt verhoogd tot de basishuur) en het Besluit op de huurtoeslag (vaststellen percentages kwaliteitskorting)* wordt voorgesteld om de kwaliteitskorting onder en boven de aftoppingsgrenzen, per 1 januari 2012 met 10%-punt te verhogen. Dit houdt in dat het deel van de huur tussen de kwaliteitskortingsgrens (€ 361,66; prijspeil 2011) tot aan de aftoppingsgrens (€ 517,64 of € 554,76; prijspeil 2011) niet meer voor 75%, maar voor 65% wordt gesubsidieerd. Voor eenpersoonshuishoudens onder de 65 jaar is een verhoging van de kwaliteitskorting boven de aftoppingsgrenzen niet verder mogelijk: de korting voor deze huishoudens is al 100%. In de gevallen waarin op dit moment de huur boven de aftoppingsgrenzen nog voor 50% wordt gesubsidieerd, zal de huur daar nog voor 40% wordt gesubsidieerd. Dat geldt voor huishoudens waarvan een der leden 65 jaar of ouder is, voor eenpersoonshuishoudens en voor huishoudens die in verband met een handicap een aangepaste woning bewonen. Overigens zal in 2013 de opslag op de normhuur die leidt tot de basishuur in de huurtoeslag worden verhoogd. Dit wordt vormgegeven door een verhoging van het betreffende bedrag met € 3,93 per maand; de opslag bedraagt dan € 22,57.

Wijze van doorberekening in het model:

Bij de huishoudens is uitgegaan van de volgende maandelijkse huursommen, inclusief servicekosten (niveau 2011):

Alleenstaand <65 jr – 325 euro
Alleenstaand ouder – 425 euro
Paar zonder of met kinderen – 525 euro
Alleenstaand of paar 65+ - 525 euro.

Voor 2011 is de huurtoeslag op basis van deze prijzen en het huishoudenstype berekend met behulp van het rekenprogramma Toeslagen van de Belastingdienst. Voor de huur voor het jaar 2012 is rekening gehouden met de maximale huurverhoging voor 2011-2012 van 1,3%. Voor de berekening van de huurtoeslag 2012 is rekening gehouden met een vergelijkbare stijging, maar dan rekening houdend met de bovenstaande voorgestelde wijzigingen in de kwaliteitskortings- en aftoppingsgrenzen.

I.6 De aangekondigde bezuinigingsmaatregelen van de gemeente Rotterdam

Om de aangekondigde korting op het Gemeentefonds te dekken worden in de nota “Gemeentelijk armoedebeleid” de volgende bezuinigingen op gemeentelijk niveau aangekondigd:

- afschaffing van de Toeslag 65+ per 1 januari 2012. Deze toeslag werd per 1 januari 2011 reeds verlaagd van 375 naar 200 euro per jaar;

Wijze van doorberekening in het model:

De afschaffing van de Toeslag is doorberekend in de koopkrachtmodellen van de 65+-huishoudens.

- verlaging van de Langdurigheidstoeslag met 15%. Dit betekent een verlaging van de uitkeringen van 486 naar 413 euro voor gehuwden, van 436 naar 371 euro voor alleenstaande ouders en van 341 naar 290 euro per jaar voor alleenstaanden;

Wijze van doorberekening in het model:

De verlaging van de Langdurigheidstoeslag is doorberekend in de koopkrachtmodellen van de huishoudens met een inkomen op 100% van het sociale minimum. Bij deze huishoudens is de koopkrachtontwikkeling mét en zonder Langdurigheidstoeslag berekend.

- in navolging van de rijksmaatregel de normering van de inkomensgrens op 110% van het sociaal minimum voor de Kindertoelage, de collectieve zorgverzekering en de Rotterdampas. Per 1 januari 2011 werd de Kindertoelage voor kinderen van 4 tot en met 11 jaar al teruggebracht van 225 naar 125 euro, en voor kinderen van 12 tot en met 17 jaar van 300 naar 175 euro;

Wijze van doorberekening in het model:

Bij de doorrekening van de koopkrachtontwikkeling bij de huishoudens met een inkomen op 120% WML is rekening gehouden met het wegvallen van de gemeentelijke kindertoelage (bij de huishoudens met kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar). Daarnaast is bij deze huishoudens niet meer uitgegaan van de ziektekostenpremie van de collectieve verzekering bij het Zilveren Kruis, maar van de ziektekosten zoals die naar voren komen in het rekenmodel van het CPB. De koopkrachteffecten van het terugbrengen van de doelgroep van de Rotterdampas zijn niet eenduidig: ze zijn afhankelijk van het individueel bepaalde gebruik van de pas. Deze maatregel is daarom niet in de berekeningen meegenomen.

Tenslotte zijn de volgende maatregelen in de incidentele Bijzondere Bijstand aangekondigd:

- afschaffing per 1 januari 2012 van de vergoeding van ziektekosten van klanten die niet bij de collectieve ziektekostenverzekering zijn aangesloten, en die niet door de (derde) verzekeraar worden gedekt;
- terugbrengen van het aantal vergoedingen Bijzondere Bijstand voor woninginrichting door centrale inkoop en verstrekking in natura. De hoogte van de financiële vergoeding werd per 1 september 2010 al verlaagd met 25%. Voorts wordt alle Bijzondere Bijstand voor woninginrichting verstrekt in de vorm van een renteloze lening, behalve wanneer er sprake is van een schuldsaneringstraject. Het streven is om zo weinig mogelijk Bijzondere Bijstand 'om niet' uit te keren.
- dit laatste geldt ook voor de verstrekking van duurzame gebruiksgoederen in verband met de komst van een kind. Daarnaast komt een huishouden slechts één keer in aanmerking voor een dergelijke verstrekking;
- er wordt geen Bijzondere Bijstand meer verstrekt voor de eigen bijdrage rechtsbijstand;

Wijze van doorberekening in het model:

De effecten van de ingrepen in de incidentele Bijzondere Bijstand voor de koopkracht van de huishoudens is moeilijk vast te stellen. Het gaat hier vaak om eenmalige tegemoetkomingen in gemaakte kosten. Het wegvallen of beperken van dergelijke vergoedingen heeft geen structureel effect op de koopkracht, en krijgt pas financiële gevolgen op het moment dat een huishouden een vergoeding nodig heeft, maar er geen beroep (meer) op kan doen. Deze maatregelen zijn daarom niet meegenomen in de berekeningen.

BIJLAGE III

Onderzoeksopzet koopkrachtonderzoek

Effecten van landelijke en lokale bezuinigingsmaatregelen op de koopkracht van huishoudens met een minimuminkomen in Rotterdam

Inleiding

In het beleidsprogramma “Rotterdamse armoedebestrijding 2011-2014” wordt een onderzoek aangekondigd naar de effecten van landelijke en gemeentelijke bezuinigingsmaatregelen op de koopkracht van de huishoudens met een laag inkomen in Rotterdam. In een motie van de PvdA Rotterdam, ingediend tijdens de beraadslagingen over het beleidsprogramma, wordt het college opgedragen dit onderzoek af te ronden vóór de begrotingsbehandeling van november 2011. De Sociaal-wetenschappelijke Afdeling (SWA) van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is gevraagd de uitvoering van dit onderzoek op zich te nemen. In deze notitie wordt een voorstel voor de uitvoering van het onderzoek gepresenteerd, alsmede het bijbehorende tijdpad en begroting.

Het voorstel in kort bestek

SWA stelt voor om het onderzoek in twee fasen uit te voeren:

- de eerste fase bestaat uit een modelmatig onderzoek, waarin de effecten van de diverse bezuinigingsmaatregelen voor diverse relevante huishoudentypen met een inkomen op of net boven het sociaal minimum worden doorgerekend. De resultaten van dit onderzoek zullen medio september in concept worden gepresenteerd;
- de tweede fase bestaat uit de nulmeting voor een meerjarig panelonderzoek onder een representatieve groep huishoudens met een inkomen op of rond het sociaal minimum, waarin een koopkrachtmeting onderdeel uitmaakt van een breder onderzoek naar de sociale positie van de minimahuishoudens. De resultaten van dit onderzoek zullen in december 2011 worden gepresenteerd.

Voor deze aanpak wordt gekozen omdat veel (aangekondigde) bezuinigingsmaatregelen pas in 2012 in werking treden. Met behulp van het modelmatige onderzoek in de eerste fase kunnen de effecten van deze maatregelen worden voorspeld. Door daarnaast vóór het einde van het jaar een eerste meting van een panelonderzoek uit te voeren, wordt een solide basis geschapen om in de komende jaren de effecten van het beleid op het inkomen en andere aspecten van de sociale positie van de minimahuishoudens middels empirisch onderzoek vast te stellen.

In het navolgende wordt de opzet van het onderzoek nader uitgewerkt.

Vraagstelling van het onderzoek

In de nota "Rotterdamse armoedebestijding 2011-2014" worden bezuinigingen aangekondigd op de uitgaven aan inkomensondersteunende voorzieningen in het kader van het Rotterdamse armoedebeleid. Dit, naast aangekondigde bezuinigingen op het armoedebeleid en de bijstandsuitkeringen van rijkswege, heeft de vraag opgeroepen wat de precieze gevolgen van deze maatregelen zijn voor de koopkracht van de huishoudens met een laag inkomen in de stad. Dit betekent dat de centrale vraagstelling van het uit te voeren onderzoek luidt:

wat betekenen de verschillende bezuinigingsmaatregelen op landelijk en lokaal niveau voor de koopkracht van de huishoudens met een minimuminkomen in Rotterdam?

De bedoelde bezuinigingsmaatregelen worden genoemd in de nota, en zijn in de bijlage bij deze onderzoeksopzet opgenomen. De bezuinigingsmaatregelen kunnen ruwweg worden opgedeeld in enerzijds maatregelen die de toegang tot het armoedebeleid moeten beperken (het terugbrengen van de inkomensgrens van 120% naar 110% van het sociaal minimum), anderzijds maatregelen die de hoogte van de inkomensondersteunende voorzieningen terugbrengen. Dit laatste kan gebeuren door het verlagen van een vergoeding (bijvoorbeeld de Kindertoelage of de Langdurigheidstoeslag) of het verhogen van de eigen bijdrage (zoals bij de collectieve ziektekostenverzekering of de Kinderopvang). Beide categorieën hebben invloed op de koopkracht van huishoudens, maar op een verschillende manier.

Maatregelen in de eerste categorie betekenen een beperking van de doelgroep van het armoedebeleid: huishoudens die nu een inkomen hebben tussen de 110 en 120% van het wettelijk minimumloon behoren dan niet meer tot de doelgroep. In Rotterdam gaat het om rond de 15 duizend huishoudens, ofwel een kwart van het aantal huishoudens dat behoort tot de huidige doelgroep van het armoedebeleid (huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon).¹¹ Dit wil overigens niet zeggen dat al deze huishoudens door de maatregelen worden getroffen: niet alle rechthebbenden maken ook gebruik van de diverse voorzieningen. In het onderzoek zal daarom aandacht besteed moeten worden aan de gevolgen van de bezuinigingsmaatregelen voor het *bereik* van de inkomensondersteunende voorzieningen, alsmede aan de gevolgen voor het besteedbaar inkomen van de huishoudens die nog wel van deze voorzieningen gebruik maken.

¹¹ Cijfers uit 2008 op basis van het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO) van het CBS, bewerkt door het COS.

Veel van de aangekondigde bezuinigingen krijgen pas hun beslag in 2012. Daadwerkelijke effecten op de koopkracht van de huishoudens met een inkomen op of rond het minimum zullen dus pas in de loop van dat jaar kunnen worden gemeten. Daarom wordt voorgesteld het onderzoek in twee fasen uit te voeren. In de eerste fase zullen de effecten van de diverse maatregelen voor de koopkracht in een modelmatig onderzoek worden doorberekend voor een aantal relevante huishoudentypen met een inkomen op of rond het minimum. De resultaten van dit onderzoek kunnen beschikbaar zijn vóór de begrotingsbehandeling voor het jaar 2012, zoals gewenst in de motie.

Koopkrachtonderzoek. Vervolgens zal in de tweede fase een nulmeting worden uitgevoerd onder een representatief panel van huishoudens op of rond het minimum, waarin onder meer de inkomenspositie van deze huishoudens in beeld wordt gebracht. Het onderzoek zal voor een periode van vijf jaar jaarlijks worden herhaald om de effecten van het beleid in kaart te kunnen brengen.

Eerste fase: modelmatig onderzoek

Dit deelonderzoek heeft als doel een modelmatige berekening te bieden van de (voorgenomen) beleidsmaatregelen voor enkele relevante huishoudentypen op verschillende inkomensniveaus, namelijk:

- Alleenstaande < 65 jaar;
- Paar zonder kinderen < 65 jaar;
- Eenoudergezin met 1 kind \leq 12 jaar;
- Eenoudergezin met 2 kinderen \leq 12 jaar;
- Eenoudergezin met 2 kinderen, \leq 12 jaar en 13-18 jaar;
- Tweeoudergezin met 1 kind \leq 12 jaar;
- Tweeoudergezin met 2 kinderen \leq 12 jaar;
- Tweeoudergezin met 2 kinderen, \leq 12 jaar en 13-18 jaar;
- Alleenstaand 65+;
- Paar zonder kinderen 65+.

Dit zal gebeuren volgens de methode die eerder is gebruikt voor het doorrekenen van de gevolgen van al eerder ingevoerde bezuinigingsmaatregelen in het kader van het gemeentelijk armoedebeleid.¹² In de modellen zal worden berekend welke inkomensondersteuning verschillende typen huishoudens met een minimuminkomen uit uitkering of loon krijgen, en wat de verschillende aangekondigde maatregelen voor deze inkomensondersteuning betekenen. Bij de inkomensondersteunende voorzieningen zal hierbij onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds *inkomensafhankelijke toeslagen* en anderzijds *kwijtscheldingen en vrijgestelde betalingen*. Onder de eerste categorie vallen voorzieningen die kunnen worden beschouwd als additionele inkomstenbronnen, gericht op de compensatie van kosten waarvan wordt verondersteld dat deze door het reguliere inkomen niet kunnen worden gedekt. Hieronder scharen we:

¹² Ter illustratie is deze memo uit januari 2011 toegevoegd in bijlage 3.

- Huurtoeslag
- Kindgebonden budget
- Zorgtoeslag
- WTOS
- Toeslag voor kinderen 4-18 jaar
- Toeslag 65+
- Langdurigheidstoeslag.

In de tweede categorie vinden we heffingen of tarieven waarvoor huishoudens met een laag inkomen minder of niet hoeven te betalen. Deze bedragen komen dus niet direct ten goede aan het inkomen, maar betekenen een lastenverlichting. Het gaat hier om:

- Kwijtschelding van de afvalstoffenheffing
- Kwijtschelding van de waterschapsheffingen
- Vrijstelling van de eigen bijdragen in het kader van de collectieve Ziektekostenverzekering van Zilveren Kruis Achmea
- Reductie in de aanschafprijs van de Rotterdampas.

Bij de doorrekeningen moet met nadruk worden opgemerkt dat het om een modelmatig onderzoek gaat, waarbij verschillende aannames moeten worden gedaan. In de werkelijkheid is de omvang van de inkomensondersteuning afhankelijk van velerlei factoren, en kan deze verschillen per huishouden. Zo kunnen huishoudens onder meer in aanmerking komen voor inkomensondersteuning in het kader van de Bijzondere Bijstand, de Tegemoetkoming ouders van thuiswonende gehandicapte kinderen (TOG), allerlei voorzieningen bij een chronische ziekte, handicap of beperking, vergoeding van re-integratiekosten of overbruggingstoelagen bij een plotselinge daling van het inkomen. Vanwege de specificiteit hiervan kunnen dergelijke voorzieningen niet in de doorrekening worden meegenomen. Aan dergelijke voorzieningen kan wel aandacht worden besteed in de tweede fase van het onderzoek.

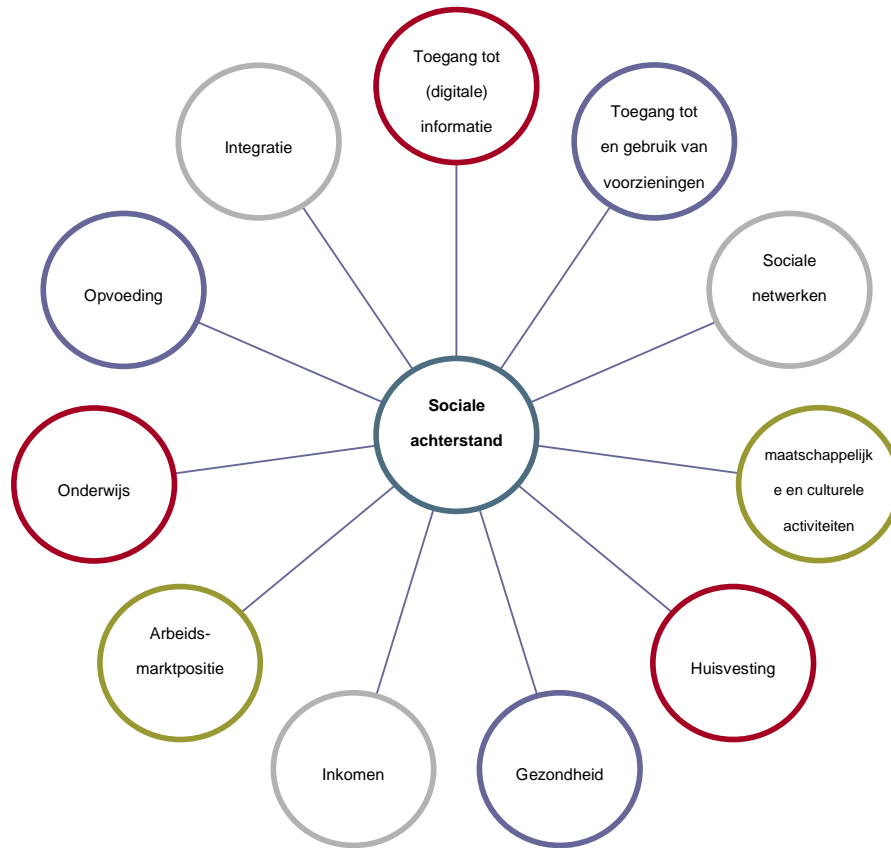

Tweede fase: panelonderzoek

Door het inrichten van een panelonderzoek kan een groep huishoudens met een inkomen op of rond het minimum voor een langere termijn worden gevolgd. Dit biedt ook de mogelijkheid om meer dan alleen de inkomenspositie van deze huishoudens in kaart te brengen. Door meer aspecten van de sociale positie van de huishoudens in het onderzoek te betrekken, en deze bij herhaling te meten, kan ook de sociale positie en sociale mobiliteit van huishoudens aan de onderkant van het inkomensgebouw in beeld worden gebracht. 'Armoede' beperkt zich immers niet tot inkomensachterstand, maar een achterstand op verschillende maatschappelijke terreinen, waarvan de arbeidsmarkt, onderwijs, huisvesting en gezondheid de belangrijkste zijn. Hiermee zou het onderzoek niet alleen meer aansluiten bij de sociale strategie van de gemeente Rotterdam en het nieuwe coalitieakkoord, maar ook bij het Europese beleidskader voor armoedebestrijding in de grote steden.¹³ De lokale en Europese beleidskaders bezien zou het panelonderzoek in het grotere kader van 'sociale uitsluiting' kunnen worden geplaatst. Zo wordt de inkomenspositie één aspect van verschillende aspecten die sociale positie of achterstand kunnen bepalen, en die verschillende aspecten (of dimensies) zouden in onderzoek ook meer in verband met elkaar kunnen worden gebracht. Ook zouden we beter in kaart kunnen brengen wat sociale mobiliteit ('ontsnappen uit de armoede') bepaalt of juist afremt, en welke rol hierin de verschillende beleidsinstrumenten van de lokale overheid spelen.

Als we de verschillende dimensies die met sociale achterstand te maken hebben samenbrengen in één overzicht, ontstaat het volgende beeld:

¹³ In de Europese nota *Sociale uitsluiting en ongelijkheid in Europese steden. Uitdagingen en acties*, Eurocities/Brussel 2010 wordt armoede vooral gezien in het kader van uitsluiting en sociale ongelijkheid. Als belangrijkste beleidsgebieden op het gebied van uitsluiting en ongelijkheid worden werkloosheid, kinderarmoede, gezondheid, huisvesting, informatie- en communicatietechnologie, cultuur, stadsmobiliteit en kansarme wijken genoemd.

Alle in het model genoemde deelterreinen van het sociale domein kunnen deel uitmaken van armoede- of achterstandsproblematiek, en kunnen elkaar (wederzijds) beïnvloeden. Inkomensachterstand is hier slechts één aspect van armoedeproblematiek, en wordt beïnvloed door andere aspecten als herkomst, opvoeding, onderwijs en de (daarmee samenhangende) positie op de arbeidsmarkt.

Operationalisering van de verschillende dimensies van sociale achterstand

Inkomenspositie (koopkracht)

In het onderzoeksrapport zal het besteedbaar inkomen van een representatieve groep huishouden met een inkomen tot 120% van het sociale minimum aldus in kaart worden gebracht:

- netto maandinkomen;
- (bij uitkeringen): inhoudingen en/of sancties;
- vakantiegeld;
- eventueel vermogen en spaartegoeden;
- premie ziektekostenverzekering;
- fiscale toeslagen (huurtoeslag, zorgtoeslag etc.);
- landelijke inkomensondersteunende voorzieningen (kinderbijslag; Wtos, kindgebonden budget etc.);
- lokale inkomensondersteunende voorzieningen (bijzondere bijstand, kindertoeslag, langdurigheidstoeslag, kwijtschelding, sportfonds, cultuurfonds, etc);
- negatief vermogen (schuldpositie);
- belastingteruggaaf;
- schuldaflossing.

Om een beeld te schetsen van de koopkracht van het inkomen, zal het besteedbaar inkomen worden geconfronteerd met de minimumbegrotingen van het NIBUD, zoals die zijn opgenomen in het halfjaarlijks verschijnende Budgethandboek van het instituut. In deze cijfers wordt rekening gehouden met de ontwikkelingen in de consumentenprijsindex (CPI), waardoor er rekening kan worden gehouden met de effecten van inflatie.

Arbeidsmarkt

- arbeidsverleden;
- (bij werkloosheid) duur werkloosheid;
- (bij werkloosheid of deeltijdwerk) zoekgedrag;
- (bij werkloosheid) gebruik van activeringsinstrumenten;
- soort werk;
- aantal uren werk;
- arbeidswensen en perspectief.

Onderwijs

- hoogst voltooide opleiding;
- aansluiting opleiding bij werk of werkwensen;
- (eventueel) huidige opleiding;
- opleidingswensen;

Opvoeding

Hoewel opvoeding een belangrijke factor is in de sociale positie, is het in het kader van dit onderzoek niet mogelijk om de achtergrond van de respondent wat betreft dit

aspect in kaart te brengen; dit aspect wordt in het onderzoek daarom niet meegenomen.

Integratie

Herkomst (eerste en tweede generatie)

Beheersing van de Nederlandse taal;

Deelname aan inburgeringstraject;

Toegang tot (digitale) informatie

Toegang tot internet;

Gebruik van internet (overheidssites), ook in relatie met gebruik van overheidsvoorzieningen;

Gebruik van andere communicatiemiddelen, ook in relatie met gebruik overheidsvoorzieningen:

(Regionale) Tv en radio;

(Regionale) Krant;

Huis-aan-huisbladen;

Toegang tot en gebruik van voorzieningen

Bekendheid en gebruik van voorzieningen in het kader van armoede-, activerings- en integratiebeleid;

Sociale netwerken

Door middel van de beantwoording van stellingen kan een beeld worden gevormd van aard, omvang en frequentie van sociale contacten;

Deelname aan maatschappelijke en culturele activiteiten

Deelname aan verenigingen, ook door de eventuele kinderen

Culturele activiteiten buitenshuis, zoals bioscoop-, theater- of museumbezoek

Lidmaatschap politieke organisatie en/of vakbond en maatschappelijke organisaties

Verband met gebruik Rotterdam

Huisvesting

Buurt en waardering van de buurt

Soort, omvang en leeftijd van de woning, en waardering van de woning

Relatie tot de omvang van het huishouden en het aantal kinderen

Woonwensen

Gezondheid

Ervaring van eigen gezondheid en gezondheid gezinsleden
Relatie ervaren gezondheid en inkomen/positie op de arbeidsmarkt
Voeding, en de relatie tot uitgaven aan voeding
Beweging, en de relatie tot uitgaven aan sportvereniging.

Onderzoeksmethode

De meest geschikte methode voor het onderzoek is een schriftelijke enquête. Dit heeft echter als nadeel dat de respons kan worden vertekend door een hogere deelname van respondenten die zich schriftelijk goed kunnen uitdrukken. De veronderstelling is dat zich onder de huishoudens met een inkomen op of rond het minimum een niet onaanzienlijke groep bevindt voor wie een schriftelijke vragenlijst onoverkomelijke problemen oplevert. Daarom wordt voorgesteld om een deel van het panel telefonisch te benaderen. Om een panel te vormen dat voor enkele jaren bruikbaar is, zal met name ten behoeve van de nulmeting een inspanning moeten worden verricht om voldoende respondenten te werven en te behouden. Deze zullen zich immers bereid moeten verklaren om minimaal één keer per jaar mee te doen aan een onderzoek, voor een periode van minimaal vijf jaar. Daarom zullen de huishoudens in de steekproef eerst worden aangeschreven met een brief, waarin het onderzoek wordt toegelicht en om medewerking wordt gevraagd. In de brief wordt een antwoordkaart bijgevoegd die de respondenten kunnen terugsturen als ze aan het onderzoek willen meewerken. Vervolgens wordt de vragenlijst aan de respondent toegestuurd. Aan alle respondenten zal de mogelijkheid worden geboden om op aanvraag telefonische hulp bij het invullen van de vragenlijst te krijgen. Om de deelnamebereidheid te vergroten wordt voorgesteld een cadeaucheque onder de deelnemers te verloten. Voorts kan er aan worden gedacht om het onderzoek aan te kondigen in de Klantenkrant en op de website van SoZaWe, of de Cliëntenraad het onderzoek te laten 'aanbevelen'. Daarnaast zal het panel moeten worden geïnformeerd over de resultaten van het onderzoek.

Onderzoekspopulatie

Het voorstel is om de nulmeting van het panelonderzoek uit te voeren onder de groep huishoudens met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum, waarbij een goede representatie wordt bereikt de verschillende deelgroepen in deze populatie. Zo kunnen ook de effecten van het terugbrengen van de inkomensgrens voor het armoedebeleid naar 110% van het sociaal minimum in de eerste vervolgmeting in kaart worden gebracht. Ingedeeld naar inkomensbron ziet de groep er als volgt uit:

Huishoudens met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum naar inkomensbron

	Aantal	Procent
WWB-of WIJ-uitkering	24.663	38%
AOW/pensioen	20.113	31%
Werk in loondienst	8.672	14%
Arbeidsongeschiktheidsuitkering	4.340	7%
Onderneming	2.990	5%
Werkloosheidsuitkering	1.942	3%
Overig	1.460	2%
Alle huishoudens	64.180	100%

Bron: Monitor Lage Inkomens Rotterdam 2010, cijfers 2007

Hoewel de cijfers enigszins verouderd zijn, wordt de verdeling over de verschillende inkomstenbronnen goed weergegeven. Veruit het grootste deel van de populatie (rond de 70%) wordt gevormd door bijstandsgerechtigden en 65-plussers. De 'werkende armen' (in loondienst of zelfstandig) vormen nog eens rond de 20%. De overige 10% wordt gevormd door uitkeringsgerechtigden met een werkloosheids-, arbeidsongeschiktheids- of andere uitkering. We stellen voor om de populatie in te delen in vier grote categorieën. Om per categorie een representatieve groep over te houden, dient een aselecte steekproef te worden getrokken uit nader te specificeren bestanden om de volgende responsgroep te kunnen vormen:

Steekproefomvang en de verwachte respons ten behoeve van het panelonderzoek

	Steekproefomvang *)	Responsgroep **)
WWB-of WIJ-uitkering	1.350	400
AOW/pensioen	1.350	400
Werkend (loon of zelfstandig)	1.350	400
Andere uitkering (WW- of AO-uitkering)	1.350	400
Totale responsgroep	5.400	1.600

*) Uitgaande van een respons van 30%¹⁴ zullen per categorie 1.350 huishoudens moeten worden uitgenodigd om aan het onderzoek deel te nemen, in totaal 5.400 huishoudens;

***) Aantallen in de steekproef en responsgroep zijn gebaseerd op een minimaal gewenst betrouwbaarheidspercentage van 95%

¹⁴ De respons op een vergelijkbare enquête ten behoeve van 'De waarde van de norm' in 2006 bedroeg na schoning 27%

Vindplaatsen

Om respondenten te vinden zullen verschillende registratiebestanden moeten worden aangesproken. Hieronder staat hiervan een overzicht.

	Organisatie	Bestand
WWB-uitkering	SoZaWe	Socrates
AOW/pensioen	SoZaWe/Zilveren Kruis	Collectieve ziektekostenverzekering
Werkend (loon of zelfstandig)	SoZaWe	Rotterdampas/Socrates/Coll. zk
Andere uitkering (WW- of AO-uitkering)	UWV	Uitkeringsregistratie

Over de eerste twee bestanden kan SWA vrijelijk beschikken; bij de laatste twee ligt dit wat gecompliceerder. Het is allereerst de vraag of UWV een bestand voor onderzoeksdoeleinden wil afstaan. Op de tweede plaats is het de vraag of zij een onderscheid kan maken in de groep uitkeringsgerechtigden met een uitkering boven of beneden de 120% van het sociaal minimum. De werkenden vormen de moeilijkste groep. Wellicht biedt het bestand van de Rotterdampas hier uitkomst: door een koppeling te maken met Socrates kunnen de huishoudens met een laag inkomen met ander inkomen dan een bijstandsuitkering er uit worden gefilterd. Hieronder bevinden zich ook werkenden met een laag inkomen. Daarnaast kunnen huishoudens met Bijzondere Bijstand, maar zonder reguliere WWB- of WIJ-uitkering uit Socrates worden geselecteerd. Tenslotte kunnen uit het registratiebestand van de collectieve ziektekostenverzekering huishoudens met een andere inkomen dan een WWB- of WIJ-uitkering worden geselecteerd. Met name bij de bestanden van 'buiten' SoZaWe moet het voorbehoud worden gemaakt dat de organisaties (i.c. het Zilveren Kruis en het UWV) medewerking verlenen door het leveren van NAW-gegevens, en dat dit past binnen de vigerende privacywetgeving.

Begeleidingscommissie

SWA stelt voor om ter ondersteuning van het onderzoeksproces een begeleidingscommissie in te stellen met daarin (vertegenwoordigers van) de opdrachtgever, de SWA en een externe deskundige op het terrein van armoede en financiële achterstand.

Tijdpad

De resultaten van het modelmatige onderzoek (fase 1) zullen in concept worden aangeleverd in september 2011. De resultaten van het empirische onderzoek zullen in concept worden aangeleverd in de tweede helft van januari 2012.